

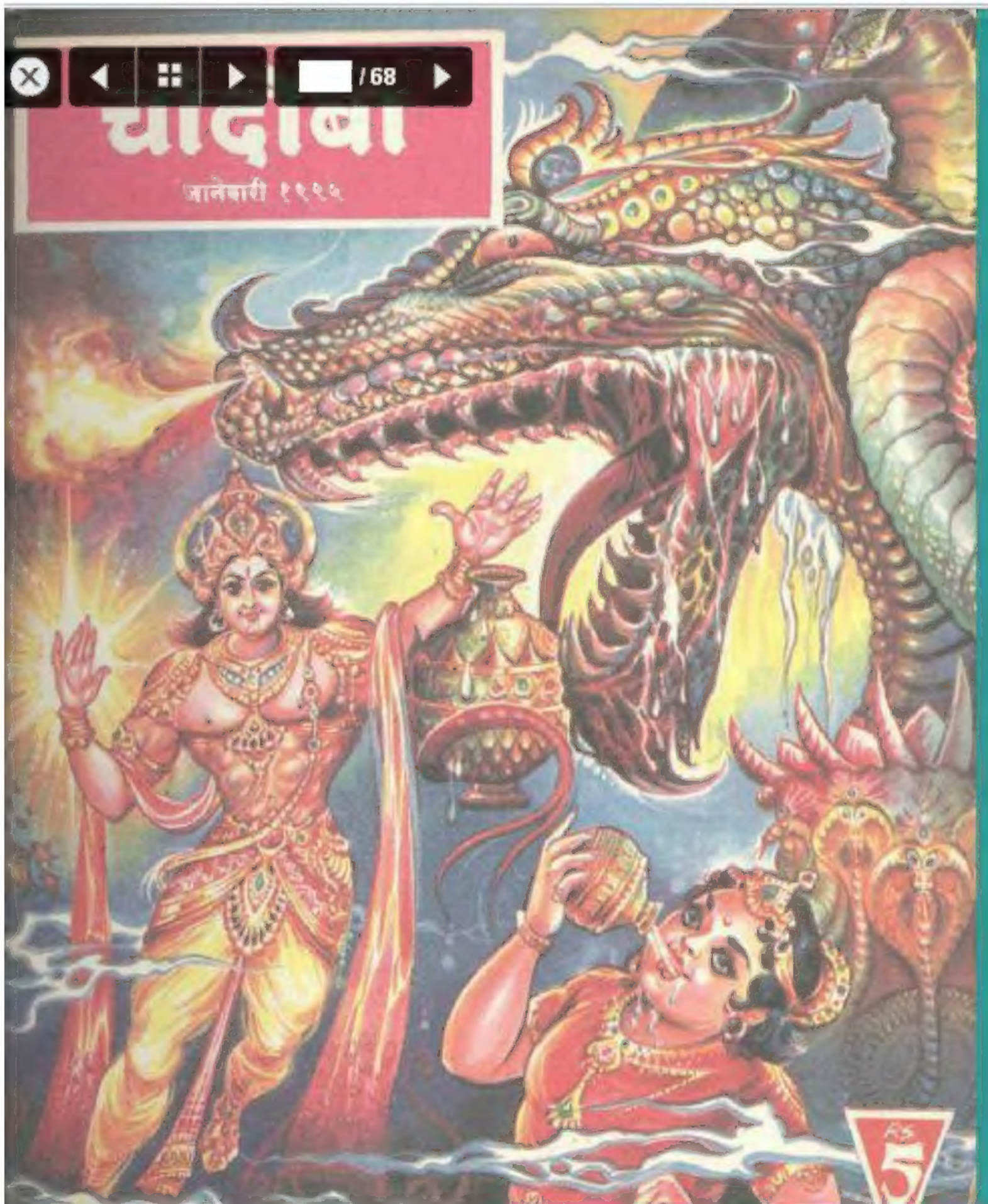

/ 68

यादवा

जानेवारी १९९५

मी माझी हॅम्बर्ग वाढव दिते, काही गरिबिं देतां.
वर काही पॅटर्स, जे वढव दिली माझी मॉर्टनस.

MORTON
SWEETS

आपली हॅम्बर्ग
आपला कळ
पिचकानदी
मुळ व प्यास
आपले हॅम्बर्ग
नॉकआउट
आपले हॅम्बर्ग टॉफीज, कॅडोरोनचो-च
पपपपप. अशात ! आपला मज !

हॅम्बर्ग मज काही— आप
आपले कळ कळकळ, आपला कळकळ
मेडोरीन चॅची मॉर्टन
आपले हॅम्बर्ग
आपला मुलांनी
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग

आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग

आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग

आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग
आपले हॅम्बर्ग

जीवनाचे
अनुपम माधुर्य

मॉर्टन हॅम्बर्गमधील अंमल मिश्रण वॉशिंग्टन, डेक्करी
पी. डी. मॉर्टन-एम्पेड, क्लिफ-सॉर, मिला.

विश्व - समाचार

हैती मध्ये लोकशाही राजवट

१५ ऑक्टोबर हा हैतीच्या इतिहासातील एक महत्त्वाचा दिवस होता. या दिवशी हैतीचे लोकप्रिय पुढारी जॉन बेस्ट्रॅट बरिस टॅब बापले प्रवासी जीवन संपवून अध्यक्ष-पदाची सूत्रे राष्ट्राध्यक्षासाठी देतात। परत आले होते. देशात सैन्याच्या हुकूमशाहीपुत मुक्त करून तेथे लोकशाही प्रस्थापित करण्यासाठी वन १९९१ पासून चळवळ सुरू झाली होती. हुकूमशाहीला प्रति लॅफ्टेनंट जनरल राबोस मोहाम यॉन्झवर अमेरिकेने दडपण आणले. अमेरिकेचे माजी अध्यक्ष जिमी कार्टर यांनी तीन वर्षांपूर्वी यातून या बदलाच्या दिशेने प्रयत्न सुरू केले होते.

१९९० मध्ये पहिल्यांदा निवडणूक झाली, या निवडणुकीत बरिस टॅब हे अध्यक्ष-पदावर निवडून आले. पण अजूनही हात पहिल्यात त्यांना अध्यक्ष-पद मिळाने लागले.

जिन्सोफर कोलबसने ५०० वर्षांपूर्वी अमेरिका सोपून काढली. त्याच वर्षी म्हणजे सन १४९२ मध्ये हैती देश ही प्रकाशित झाला. या ठोंपाचे नाव स्पेने येथे 'हिस्पानोला' याचा अर्थ छोटा स्पेन. स्पानीश रेड इन्डियन यांचा हैती म्हणत असत. या देशाच्या पश्चिमी भागात आजून ही हैतीची म्हणतात. पूर्वेकडील भाग 'डोमिनिकन रिपब्लिक' बनला.

हे ठोंप फार बुरे आहे. स्पेन यथून लोक आले आणि हथे बसले. स्थानिक रेड-इन्डियन लोकांना त्यांनी आपल्या दबावाखाली ठेवले. मुलांच्या शस्त्रात हे फ्रेंचच्या ताब्यात आले. आणि हा एक समृद्ध देश बनला. अठराव्या शतकाच्या शेवटी फ्रान्स मध्ये राज्य झाले आणि, नि फ्रान्सच्या ताब्यातील अनेक केश बंद करून ठेवले. अनेक देशांनी आपल्या स्वातंत्र्याची घोषणा केली. हैती या देशापैकी एक होता. असे म्हणतात की आपले आश्रित्य टिकावधिकासाठी नेपोलियनने काही सैनिक हैतीला पाठविले होते. पण ते तेथून पळून आले. कारण त्या देशाचे वियम-जवळची माघ पसरली होती. १ जानेवारी १८०४ रोजी हैतीने आपणाले स्वतंत्र घोषित केले.

सन १९१५ पासून हैती अमेरिकेच्या अधीन राहिला. पीपल वर्गानंतर हथे अनेक वेळा बघावली गेली. १९५७ मध्ये या फ्रॅंकोइस डुव्वालियारने सर्व अधिकार आपल्या हाती घेतले. त्याच्या मृत्यूनंतर त्याचा मुलगा जॉन कोर डुव्वालियारने राज्य-सत्ता यांमजळली. सन १९८६ मध्ये त्याला आपला वेस सोडून जावे लागले. लोकशाही पद्धतीने मी राज्य करीत अशी संनापति लेफ्टेनंट जनरल फ्रॅंकोइस ग्वेवार्द दिसली होती. पण प्रत्यक्षात तो तसे करू शकला नाही. १९८८ मध्ये त्याला ही पदच्युत व्हावे लागले. सहा महिन्यांनी बंडखोरांच्या मक्तीने त्याने सत्ता हस्तगत केली. पण त्याला गुन्हा पदच्युत व्हावे लागले. यानंतर हथे लोकशाही राजवट सुरू झाली, पण गैरविकाण्यांचाच सरचप्पा राहिला.

जॉन बेस्ट्रॅट बरिस टॅब यांचा जन्म पोर्ट ऑफ हॅल्बूट येथील एका गरीब कुटुंबात झाला. सहानुभूती

खाण्या वस्त्रांच्या मुक्ततेवर ते आपल्या आई बरोबर राजधानी पोर्ट ऑफ स्पिन्हा आले. येथील एका कॅथॉलिक आर्चबिशप यांचे शिक्षण झाले. यामुळे गरीबांची मुक्त-दुःख त्यांना कायली समजली. सन १९२० मध्ये जरी त्यांनी धर्म-प्रचारचे कार्य सुरू केले, तरी ते गरीब लोकांच्या बरोबर त्यांच्या लोपझ्यांतून रहात असत. यामुळे सामान्य जनतेला त्यांच्याकडून आदर व विश्वास वाटे. अगतेने सन पुर्वीक त्यांना साथ देणारी आणि हुनालियरच्या कौटुंबिक हुकुमशाही विरुद्ध आवाज उठवली. त्यांनी बगदी उघड तयार वर आरंभिले. देशाचे पुढारी थॉमस डॅव्हिड यांच्या नेतृत्वाखाली या महत्त्व कार्याचा प्रारंभ झाला. सन १९८६ मध्ये हुनालियरची सत्ता झपाटून देण्यात आली. यानंतर ही थॉमस डॅव्हिड लोकशाही राज्य-प्रणाली सुदृढ करण्याचे काम करीत राहिले. शासनाच्या विरुद्ध बंडखोरी करण्यामुळे धर्म-मार्तंडी रागावले. कॅथॉलिक लोकांनी स्वाभ्यावर बहिष्कार टाकला. ते कांति-मेदाला प्रोत्साहन देत आहेत असा त्यांच्यावर आरोप केला गेला. सन १९९० मध्ये जेव्हा निवडणुकांची घोषणा झाली, तेव्हा थॉमस डॅव्हिड यांच्या होती की निवडणूक स्वच्छ झालावरजात व न्यायपूर्ण रीतीने होणार नाही. म्हणून त्यांनी तिचा बहिष्कार केला. पण शेवटच्या क्षणी ते स्वतःच एक उमेदवार म्हणून निवडणुकीच्या रंगणात उतरले व प्रचंड मते मिळवून निवडून गेले.

अध्यक्ष अलिस डॅव्हिड यांचे विचार नामधेवाची गाहेत आता समज होत. म्हणून देशाच्या गरीब जनतेसाठी त्यांनी ज्या योजना आणल्या, त्यांच्याशी अमेरिकन सरकार सहमत झाले नाही. लोकशाहीचा विरोध करणाऱ्या काही लोकांनी सेनेच्या मदतीने त्यांना अधिकार-पदावरून उतरविण्याचा प्रयत्न केला. आणि सन १९९१ मध्ये त्यांच्या या प्रयत्नांना यश ही आले. हेतूत पुन्हा सेनेची सत्ता सुरू झाली. अमेरिकेने या हुकुमशाही राजकीयाचा विरोध केला आणि इथे लोकशाही स्थापित करण्याच्या दृष्टीने आपले पयलं चालू ठेवले. कधी सेनाधिकार्यांना घडवी दिली तर कधी त्यांना समजाऊन मागिले.

१५ सप्टेंबरच्या सुमारास अमेरिकेचे ब्रह्मस जिल बिल्टन यांनी हेतूचे सेनापति व वरिष्ठ सेनाधिकार्यांना शेटवचे आह्वाण दिले. त्यांनी घोषणा केली की जर देशात लोकशाही स्थापित न केली तर अमेरिका हेतूवर आक्रमण करील. अमेरिकेला प्रवासी म्हणून राहणाऱ्या बरिस डॅव्हिड यांनी बिल बिल्टन यांच्या घोषनेला साथ दिली. त्यांनी जगातील सर्व तेन्नांना आपली भूमिका समजावली की हेतूत लोकशाही स्थापित करण्यासाठी ब्रह्मस जाणाऱ्या प्रत्येक प्रयत्नात ते सहकार्य करतील.

हेतूत मध्ये झालेल्या सर्व चर्चा विफल झाल्या. १९, सप्टेंबर रोजी अमेरिकेचे सैनिक हेतूत उतरले. बुद्धाच्या श्रीतीने अस्स्य नागरिक पळून जाऊ लागले. लेफ्टनेंट जनरल सिद्दास यांनी या बंडीवर अधिकार-तुळे घाली ठेवली की त्यांच्या शासन-काळात झालेल्या अत्याचारांत विरुद्ध कोळी नो कारवाई केली जाणार नाही. अमेरिकेने त्यांची ही अट मान्य केली.

अलिस डॅव्हिड विमानाने हेतूत उतरले तेव्हा ५५ तोफांची सत्ताभी देऊन त्यांचे स्वागत करण्यात आले. थॉमस डॅव्हिड म्हणाले - "शांतीचे संरक्षण करण्यासाठी अमेरिकेने जे माहून केले, त्याबद्दल आम्ही कृतज्ञ राहोव."

दोन अहंकारी

मुमुक्षु देशाची राजकन्या भानुमती सुन्दर तर नवोच होती, पण त्याबरोबरच ती अतिशय गर्विल्ली होती. तिने अनेक निष्ठा शिकून घेतल्या व अनेक कलांतही प्राविण्य मिळवले.

शेजारचा राजा पद्मसेन, याची भानुमतीशी विवाह करायची इच्छा होती. त्याने आपलीही इच्छा व्यक्त केली. मुहूर्ताची तारीख हो पकी करण्याबद्दल मुमुक्षु-राजाला एक पत्र लिहिले. राजाने ही गोष्ट मुलीच्या कानावर घातली.

"माझ्या अनुमतीशिवाय अस काही निर्णय घेण्याचा पद्मसेनला काहीही अधिकार नाही. एकमेकांना समजून घेण्यासाठी विवाहापूर्वी दोघांना भेटणां ही फार आवश्यक बाब आहे. परंतु पद्मसेनने आपल्या गयदिचं मुल्लंघन केलं आहे. असल्या अहंकारी माणसाशी मी मुलीच लग्न करणार नाही." भानुमती ठामपणे म्हणाली.

पद्मसेन मोठा बलशाली असून त्याच्याजवळ

विशाल सैन्य आहे. तो कोणत्याही क्षणी आपल्यावर आक्रमण करील - असे मुमुक्षु-राजाला वाटले.

राजाने हा कल्पनाही मुलीजवळ बोलून दाखवली, पण तिने पित्याला धमकी दिली की, "जास्त जोर दिलात, तर मी आत्महत्या करीन!" तिने पुढे असेही आश्वासन दिले की, "यामुळे तोंडलागलेच, तर श्रीस्वरः लढायना समोर अशी राहीन!"

प्रदीप नावाचा एक महापंडित एकदा राजाला भेटायला आला. मुमुक्षु-राजाने आपली एकूण परिस्थिती त्याला स्पष्ट करून सांगितली.

भानुमतीला बोलवून घेऊन प्रदीप तिला म्हणाला, "चार दिवसांपूर्वीच मी पद्मसेनला भेटलो होतो. त्याच्याइतका विनयशील राजा अन्य कोणीही नसेल. तुझं अभूतपूर्व सौन्दर्य आणि बुद्धि प्रकारचे शिक्षण यांच्यामुळे तो

तुझ्यावर लुब्ध आहे. तुझ्याबद्दल जादरही आहे त्याच्या मनात. तुझ्याशी विवाह करायची त्याची इच्छा आहे. आपल्यावंशाच्या रिवाजाप्रमाणे तुझ्या पित्याला त्याने पत्रही लिहिले आहे. बाता तू जर भुगीचव त्याला नकार दिलास, तर कदाचित त्याला तो आपला अपमान वाटे, अन् त्याच्या मनात अहंकार, गर्व निर्माण होईल. बहिर्कार माणसाना अंध बनवतो, ही गोष्ट तू जाणतेसच."

भानुमती वरीही तीव्र स्वरात म्हणाली "मला थाबहल मुळीच भय वाटत नाही. मी आपला नकार त्याला कळवणारच आहे."

बाबू प्रदीप हसत म्हणाला, "बाई नको करूस वेदा! इतका सुयोग्य वर तुला भाग्यी

बुढेही मिळणार नाही. मी तुला एक अपाय सूचवतो. आपली एक सखी बरोबर घेवून तू गाड्या आश्रमात ये. पत्रसेनेही तिथे येईल, अशी व्यवस्था करोन मी. तिथे तुम्ही दोघ एकमेकांना समजून घेऊ शकाल असं वाटतंय."

प्रतीपची ही कल्पना भानुमतीला पडली. विनया नावाच्या आपल्या सखीला बरोबर घेवून ती प्रदीपच्या आश्रमात गेली, अन् दोन दिवस तिथे राहिली. प्रदीपचा निरोप मिळाल्यावर पत्रसेनेही तिथे आला.

भानुमती आपल्या सखीसह आश्रमाच्या एका बुचका जागी बसलेली होती. पत्रसेनेतिला भेटण्यासाठी तेथे आला. घंडित प्रदीपच्या सूचनेप्रमाणे भानुमतीने विनयाला राजकुमारीसारखे अलंकार व वेश चढवला होता, अन् ती स्वतः सामान्य सखीप्रमाणे जवळ बसून होती. आता पुढे काय होणार, हे पहायला दोघीही फार अतुंक होत्या. त्यांना खूप हसायची संधी मिळणार होती.

पत्रसेने तेथे पोचला अन् विनयालाच भानुमती समजून असला. तिच्या सौन्दर्यावर चकित होवून तो तिला म्हणाला, "तुझ्याबद्दल खूपसं ऐकलं होतं, पण प्रत्यक्ष गहाळना योग्य आजव आला. इतकी सुन्दर पत्नी लाभली तर मी आपलं अडोभाय्य समजेन. संकोच न बाळगता एकदा माझ्याकडेही नीट पाहून ये. तुला मी आवडलो तर पुढचं पायल भुचलू या; नाहीतर तुझ्या पित्याला पाठवेलं पण मी परत

समजून घेईन. कारण आज्ञा तुला प्रत्यक्ष पाहिल्यावर, मी तुझ्या लायकीचा नाही, असं वाटायला लागलंय मला."

पत्रसेने विनयाशीच बोलत राहिला होता. शेजारी बसलेल्या भानुमतीकडे त्याने दृष्टिचोपही टाकला नाही. भानुमतीला ही गोष्ट फार बटकनी. बचानबः अडून ती लेथून निघून गेली. वरीही पत्रसेने विनयाशी बोलतच राहिला.

भानुमती परत आली, तेंव्हा आपल्या कुटीतून बाहेर पेश्याच्या प्रदीपने तिला पाहून विचारलं, "हे काय? एकदाच आलोस? पत्रसेने कटाप?"

राजकुमारी अंतर्गली, "विनयाला, पाहून पत्रसेने 'तो मोच आहे' असे समजला. मी तिच्या शेजारीच बसून होते, पण त्यानं डुवूनही

माझ्याकडे एकदा पाहिलं नाही. तिच्या सौन्दर्याचीच तोंड फाटे पर्यंत स्तुती करत राहिला तो."

"असं? मी तुम्हा दोघींचा प्रथम एकत्र पाहिल, तेंव्हा मला तुम्हा जगां वाटलं होतं की, तुम्ही मैत्रीपण तुम्हाला सुंदर आहे."

बाबू भानुमती चिहून म्हणाली, "हो तर! हा सर्व अलंकारांचा प्रभाव आहे."

"म्हणजे याचा अर्थ असा की, सौंदर्य अलंकारावर अवलंबून असतं! मग काही बाबका आपल्या सौन्दर्याबद्दल गर्व का बाळगतात कुणस ठाबुका!" प्रदीप म्हणाला.

"सौंदर्याला जास्त अडास देणं हे केवळ राजपरिवारालाच शक्य असतं, अन् राजपरिण्यात जन्म घ्यायला तर पूर्व-जन्मीचं गुण्य

असायला हवं असतं! अशी तंत्री प्रत्येकालाच मिळणं शक्य नसतं ना!” भानुमती दर्शकाल्या स्वरात बोलली.

भानुमतीच्या या दर्पोक्तीवर हसून प्रदीप म्हणाला, “पण आता पद्मसेननं विनयाशी विवाह केला, तर काय होईल? भग तिलाही ‘राजधराण्यावली’ असंच म्हणतील ना! अन् मग कायम तिला तुझ्यापेक्षा सुंदर असंच म्हटलं जाईल की नाही?”

आता मात्र भानुमती पेघात पडली. ती म्हणाली, “बापरे, मंटीच चूक झाली की मावशा हातून! आत्ता लग्नाची जाबून खरो गोष्ट सांगते मी पद्मसेनला!”

“आता जर सांगयला गेलीस तर पद्मसेन

ताराज होईल. तुझ्या या कपटवाटाकवटून रागावेल चांगला. आता बाकी सगळं माझ्यावर सोपवून मुकाट्यानं माझ्याबरोबर चल.” प्रदीपने रुचवले.

दोघे पद्मसेनजवळ पोचले, तेव्हा तो विनयाला म्हणत होता, “राजकुमारी, इतका वेळ मीच बोलत राहिलोय; ब्रूप बोललो की! पण तू याच एक शब्दही बोललो नाहीस अद्याप?”

इतक्यात पंडित प्रदीप म्हणाला, “पद्मसेन, ती राजकुमारी नव्हे, राजकुमारीची सखी विनया आहे ती! अन् ही बघ राजकुमारी भानुमती माझ्याजवळ बसली आहे.”

आश्चर्याचकित होऊन पद्मसेनने एकदम भानुमतीकडे वळून पाहिले. तो अगदी सामान्य वेषात खाली घाल घालून जमिनीकडे पहात होती.

ताराज होत पद्मसेन म्हणाला, “हे कसलं नाटक?”

प्रदीप भुत्तरला, “नाटक विटक काही नाही. सखीची इच्छा होती की आपण राजकुमारीसारखं सजावं, पण अंतःपुरत तसं केलं, तर सगळ्यांना कळेल. महाराजांवाही ते कळेल अन् तिथी तसेच हकालपट्टी होईल, म्हणूनच भानुमती तिला घेऊन गेले गेलं आणि तिने एखादी इच्छा पूर्ण केली. राजकुमारी श्वे माझ्या आश्रमात असल्याची खबर मीच तुला पोचवली. तू श्वे आलास, अन् अन्कार पाहून

अखीवरच फिला झालाय. स्वतः राजकुमारीला ओळखलं नाहीस, आणि कुलट हे सगळं नाटक म्हणलोयस?” प्रदीपच्या आवाजात काहीसा धिक्कार होता.

“माझा चुकीबद्दल मला सावधान केलं गेलं असतं, तर माझं असं हसं झालं नसतं.” पद्मसेन संकोचून म्हणाला.

“होय, तुझं म्हणणं बरोबर आहे. पण तू इथे बेगार आहेस, हे भानुमतीला ठाऊक नव्हतं. तुझ्या अचानक येण्यानं भोववून ती आश्रमाकडे निघून आली, अन् तू सोलत राहिल्याने आपली मुटका कशी करून घ्यावी हे विनयालाही कळेल! राजकुमारी सर्व विद्यांत पारंगत आहे. तिला न ओळखण्याची तुमरी अयोग्यता तुमरी असमर्थताच सिद्ध करते, सौन्दर्य

पाहिल्याबरोबर त्यावर फिला होण्याच्या तुझ्या धर्तृमुळेच तू चेहेचा विषय बनतास. यात या दोघींचा काहीच दोष नव्हे.”

महापंडिताच्या या सडेतोड बोलण्यानेही पद्मसेन आवेशात झाला नाही. ‘ब्रूक भापलोच आहे’ हे त्याच्या ध्यानी आले, म्हणून तो हळूच भानुमतीजवळ येऊन तिला म्हणाला, “मी तर मोठाच अहंकारी आहे. मी कधी कोणाची पर्वा करत नाही, कोणाला स्वतःपेक्षा योग्य मानत नाही. तुझ्या इच्छे-अनिच्छेची पर्वा न करताच तुझ्या पित्यासमोर मी विवाहाचा प्रस्ताव मांडला, मी तुझ्या योग्य नव्हेंच. अमा कर मला, मी ते पत्र परत मागून घेतो.”

“होय, हे ठीकच होईल. कारण माझी ही सखी माझ्यापेक्षा सुन्दर आहे.” भानुमती

म्हणाली.

“आपल्या सखीला तू तर रानकुसरीसारखं मजलसं, अलंकार घडवलेस तिच्या अंगावर. आणि तिला तू स्वतः बरोबर बसवूनही घेतलंस. रापेक्षा विनय, निस्वार्थता अन् महोन्नत व्यक्तित्वाचं खुताम अदाहरण दुसरे कोणतं नसेल? तुझ्या भावदुःखीपुढे अद्भुत सौन्दर्यही फिकेच पडेल, म्हणूनच मी स्वतःला तुझ्या योग्य समजत नाहीय.”

भानुमती यावर काही झेलगार, इतक्यात तिला यांबवत पंडित प्रदीप म्हणाला, “दोघही स्वतःला एकमेकासाठी अयोग्य समजत आहात तुम्ही. यावरून हेच स्पष्ट होतंय की पुन्हा दोघांच्यातला बहोभाव संपुष्टात आलाय. आता दोघही आपापल्या राजवाड्यांकडे जाळून विवाहाची तयारी सुरू करा. विवाहाच्या दिवशी हजर राहून मी तुम्हाला आशिर्वाद देईन.”

प्रदीपला प्रणाम करून पद्मसेन निघून गेल्यावर अजूनही अंतर्गत असलेली भानुमती म्हणाली, “पद्मसेनवर विनवाच्या सौन्दर्यावर पाळला आहे, तिचं सौन्दर्य हे खरं आहे. माझ्या

नसतेला त्याचं तिच्या सौन्दर्या पेक्षाही अधिक महत्त्व दिलंय खरं, पण माझा तो विनय, ती नसता खरी नव्हती! आपणच तं माझ्यावर मंडवलेय, तेंव्हा त्याचा विवाह तर विगयाशीच व्हायला हवा, माझ्याशी नाही.”

भानुमतीच्या ओषवावर हात ठेवत पद्मसेन प्रदीप म्हणाला, “मुलीं, तुझ्या विनय-गुणावर पद्मसेन फार प्रसन्न आहे, यासाठीच तो तुझ्यावर घेईलही कळू नयेनाय. तेंव्हा प्रत्यक्षातच तो गुण तू आपलासा करणं अन् गुणी बनणं हे थेंबेयस्कर नव्हे का? तूला हे सहज शक्य होईल. आपली सखी विनया हिची तू विस्तार करू नकोस. तिच्याची नास झेलणं झालंय. नगराच्या सुरक्षा अधिकार्याचा मुलगा पद्मनाभ याच्याशी तिचा विवाह पक्का समज. तुम्हा दोघांना आपापला बहोकार नोडून आदर्श दंपती बनण्यासाठीच मी इथे बोलावलं. आता कळलं ना सगळं?”

भानुमतीने प्रदीपच्या पायालांगा स्पर्श करून नमस्कार केला. निघण्यानंतर संपूर्ण पवित्रांजल तीच नसतेला आदर्श मानलं ज्ञान नसालं.

(दोघ भावराचा राजा वर्धन याला मोहन नावाचा मुलगा झाला. परंतु 'या मुलामुळे दोघांचा विवाह होणार' असे मणिथ्य वळत्यामुळे त्याने मुलाला आपल्या प्रमुख गुरांच्याच्या हाती सोपवून त्याला मारून टाकायची आज्ञा दिली. परंतु त्या कपटाने गर्भवतीला मारून टाकायचे धाडत गुप्तवासा झाले नाही. त्याने बाळाने तपोवन करून त्याला मोडून केले. एकदा हस्तीच्या तीन अप्पांनी मोहनकडे येऊन 'तिर्पिपिची मर्दान अधिक सुन्दर कोण' याविषयी निर्णय देण्याबाबत त्याला आग्रह केला. त्यातील कामिनी नावाच्या अप्पांने त्याच्याशी वाक्या केला की, 'मी तुला पुनर्जन्मकरी मिळवून देईन; अन् मोहनने तिलाच 'सुन्दर' म्हणून गोषित केले.)

राजा वर्धनने आपल्या मुलाला मारून टाकण्यासाठी गुप्तवासाच्या स्वाधीन केल्यापासून तो मुलाच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ त्याचा जन्मदिवस साज मोठ्या धुन्दाहाने, धामधुमीने साजरा करी. पण आपला तो पुत्र विचलत आहे हे त्याला खभळू नव्हते.

मोहननेही अत्यंत कधीच पाहिला नव्हता. स्पर्धापहाण्याची त्याला फार भुलकृता वाटली. आपल्या गुरांशी-पित्याबरोबर दूर येता जाण्यासाठी त्याने हुट्ट धरला. परंतु 'आपले

रहस्य अथडे पडेल' अशी सुराख्याला भीती वाटली. 'मुलाला मारून न टाकता, अलट आपल्याच वरी त्याला गुराख्याने बाढवले आहे असे कळले, तर कोणास टाडूक, राजा आपल्याला कसली भयंकर शिक्षा करील, अन् शिवाय पुत्रवत् पालन केलेल्या मोहनवर ही काय प्रसंग ओढवेल,' अशी काळजी त्याला सतावू लागली. परंतु मोहनचा आग्रह मात्र कायम होता. त्याला एकटा पाठवावे घाडतही न करवल्यामुळे गुराखी स्वतःही त्याच्याबरोबर दुर्गच्या भुसत्यासाठी गेला.

द्वीप गट्टे आपल्यात आलेल्या वार्षिक वृत्तवात अनेक प्रकारच्या सार्धा होत. त्यापैकी 'महपूढ' ही ही एक सपर्चा असे. वर्धनच्या निहायना समोरच कित्येक मह कुमती करत

असत. त्यात कोणालाही भाग ठेण्याची मुभा असे. जो महपूढ वरील हारवून येईल, त्याच्या डोक्यावर मुकुट घालण्याची प्रथा होती.

गुराख्याने कितीही भटकाव केला, तरी तो न मानता मोहनने महमुद्रात भाग घेतलाच. त्याने सर्वांना चीत केले अन् त्याच्या डोक्यावर मुकुट ठेवला गेला. नंतर झालेल्या पळण्याच्या शर्यतीतही भाग घेऊन त्यातही सर्वप्रथम येणाऱ्यासाठी ठेवलेला मुकुट त्यानेच पटकावला. मोहनने असे दोन मुकुट मिळवताच तो वर्धनच्या इतर पुत्रांच्या अक्षेपा विषय बनला. कुलन तरो अचानक जुपटलेल्या भासामाच, खेड्याळ मोहनचा पराभन करण्यासाठी त्यांनी त्याला कुस्तीचे आव्हान दिले. पण नाकुस्तीत मोहनने त्यांनाच लोळवले अन् निगारा मुकुट मिळवला.

मोहनच्या शौर्यामुळे राजकुमारांना त्याचा कोप आला. त्यांनी त्याचा वध करायचा निश्चय केला. त्यांनी आपल्या मैत्रिकांना सावधानतेची सूचना दिली की, 'मोहनला क्रीडांगणातून सट्टीसलामत बाहेर जाऊ घापचे नाही!' वीरसिंग आणि अतिभावंकर नावाचे दोन बलशाली योद्धे हातात तलवारी घेऊन त्याच्या-वर तुरन पडले. त्यातली विचित्र शोष्ट अशी की, अतिभयंकर आणि मोहन हे दोघेही एकाच आईआपांच्या पोटी जन्मलेले पुत्र असून त्यांना ही सत्य हकिक्त माहीत नव्हती!

आता मात्र गौरी मयदिबाहेर जात आहेत, असे पाहून गुराखी घाबत पळत वर्धनकडे गेला. त्याने राजाला निवेदन केले, 'महाराज, मोहनचे रक्षण करा; तो ही आपलाच पुत्र

आहे.'

'आपल्या' मुलाला मारून न टाकता जिवंत ठेवले अन् राजाला पाहली नाही' असे असून राजा वर्धनला गुराख्याचा राग आला नाही. अलट ज्या पुराण्या मरणांतूनही आपण ज्याचा जन्मोत्सव साजरा करत आहोत, तो जिवंत असून दत्तकाधूर झाला आहे असे पाहून त्याला आपल्या मुलव्या योग्यतेबद्दल फार प्रसन्नता वाटली. त्याच्या आनंदाला आता पारावार नव्हता. त्याने ताबडतोब हुकुमनामा जाहीर केला की - आपला पुत्र परत मिळाल्याबद्दल पुन्हा बुस्सव साजरा केला जावा. मिठाई वाटण्यात आली, मेजवांदास सडल्या अन् देवदेवतांना बळी अर्पण केले गेले. मोहन परत मिळाल्यामुळे 'स्वयंच आपल्या हाती आल्याचा'

राजाला आनन्द झाला!

तरीही पुजाऱ्यांनी राजाला पुन्हा सावधानतेचा इशारा दिला. त्यांनी स्पष्ट सांगितले "महाराज, या मोहनचा तावडतोच बघ करा, तसं न झालं, तर द्रौप नगराचा विनाश नक्की ठरलेला आहे. जळून जाईल सर्व काही!"

"पुत्राला भुक्क्यापेक्षा, मी ते परमन्त करीन." राजा मोहना गवनि झुतरला.

आतामोहनही राजाच्या इतर राजकुमारी-पैकीच एक बनला होता. त्याच्या इतर भावांचे विवाह पूर्वीच झालेले होते, ते म्हस्य-जोवन भजेत घालवत होते.

त्या यांच्याशी मोहनला विचारले, "तु वा आता विवाह करून घेत नाहीस?" मोहन

तर रोज कामिनीदेवीची पुजा करत असे. त्याला सांगी वाटत होती की तिने दिलेला वर एक दिवस सारा होईल. त्यामुळे त्याने मावलास अंतर दिले, "ही देवीच माझा योग्य बापको मला देईल. बापको शोधायची गरज नाही मला!"

बापल्याला ज्या भुवनसुन्दरीची अपेक्षा आहे, ती स्पार्टा शहरात आहे, ही गोष्ट मोहनला ठावूक होती. त्यामुळे तो स्पार्टा जाण्याच्या संघीच्या शोधत होता.

राजा वर्धमची मुलौतना नावाची एक बहीण होती. काही दिवसांपूर्वी ग्रीकांनी तिचे बघवण केले, या घटनेनंतर राजा वर्धमने दाम्बटून मन्थ्याचा सहा विचारला. असे ठरले की, बुद्ध न करता शान्ततामय मार्गानेला प्रश्न सोडवावा. गुतोचनेला बापच्या ताब्यात देण्याबद्दल ग्रीक राजाला विनंती केली; परंतु ती फेटाळली गेली.

फलतः ग्रीसवर आक्रमक कारायाचा निर्णय घेण्यात येऊन, युद्धासाठी आवश्यक ती गुळना-मुल्य सुरू झाली.

"या हल्ल्याचं नेतृत्व माझ्यावर सोपवतं जावं. आवश्यक तितक्या ग्रीका, रोम वगैरे बाप्या ह्वालौ करावं, मी सुलोचनेला परत आणूनच श्रास घेईन. तिला आणण्यात मला यश न झालं, तर निदान तिच्या स्तराच्या एकाद्या ग्रीक राजकुमारीचं अपहरण करून ती तिच्या इथे नक्कीच येऊन येईन." मोहनने या सभेत शपथ घेतली.

ज्या दिवशी हो शपथ घेतली गेली, त्याच दिवशी भुवनसुन्दरीचा पति प्रताप हा स्पार्टातून टोपला आला. स्पार्टा नगरात बघातक महामारी पसरल्यामुळे द्राव्हन काही लोकांना फसवून स्पार्टाला नेऊन त्यांचा देवीला बळी द्यायचा - कसा प्रयत्नात तो टोपला आला होता.

मोहनने प्रतापचे स्वागत करून त्याची रहाण्याची भूतम सोर केली, आणि त्याच्याशी मैत्री केली. तो प्रतापला म्हणाला, "माझी शक्तःची स्पार्टाला घेण्याची फार इच्छा आहे. तिच्या देवतांची पुजा करून पुण्य संचादन करावं, असं मला फार वाटतं." मोहनच्या या जोलण्याने प्रताप खुशच झाला.

मोहनच्या मार्गानुसार नौका तयार केल्या गेल्या. मोहन व प्रताप स्पार्टा नगरात पोचले. भुवनसुंदरीसाठी मोहन खूपशा मौल्यवान भेटवस्तू घेऊन आला होता. त्या साऱ्या त्याने तिला दिल्या अन् त्यांच्याच शहरात पाहणाऱ्यांमधून राहू लागला.

भुवनसुंदरीला पहाताच मोहनची लागी पडली की, अक्ष्या जगात तिच्यासारखी लागण्यावती दुसरी कोणी असणे शक्यच नाही. त्याच्या डोक्यात सारखे असेच विचार पोंडू लागले की, "कामिनीदेवीच्या कुपेनं मी भुवनसुंदरीला घेऊन टोपला केव्हा परत जाऊ शकेन?"

कामिनी देवीच्या अपत्यस प्रभावाने भुवनसुंदरीही मोहनवर मोहित झाली. तिने

बेव्हा त्याला पाहिले, तेव्हा प्रथम नजरेतच तिला त्याचे आकर्षण वाटू लागले.

प्रतापचा पाहणाऱ्यांमधून मोहन स्पार्टा नगरात नऊ दिवस राहिला. त्यातच एक दिवस प्रतापला क्रीड वेटात जावे लागले, तेथे त्याच्या आजोबांचा मृत्यु झाल्यामुळे त्याला जाणे लाग होते.

मोहनने ताडते की ही संघी म्हणजे कामिनीदेवीच्या आशिर्वादाचेच फळ होय! हो संघी पाहून त्याने भुवनसुंदरीसह द्राव्हला जाण्याची योजना बनवली, अन् तिनेही ती निःसंकोचपणे मान्य केली.

त्याच रात्री दोघेही गुप्तपणे मोहनच्या नौकेवर पोचले. साऱ्या नौका झरझर द्राव्हल्या

दिशेने निघाल्या. मधल्या अनेक वेदांवर मुक्काम करत, मौब लुटत बऱ्याच दिवसांनी तो ट्रायला पोचला.

परंतु त्यापूर्वीच इकडे प्रताप आजोबांच्या प्रिमाकर्मांनंतर स्पार्टाला परतला वन् अतियि वन् आलेल्या मोहनने आपल्याला कसे पमावले, हे त्याला कळून चुकले, तो ताबडतोब आपल्या मोठ्या भावाकडे - राजाकडे - गेला वन् त्याने त्याला सारी हकिकत सांगितली, तो म्हणाला, "ट्रायवर हल्ला करण्याचा ताबडतोब आदेश द्या." मोठा भाऊ त्याला समजावत म्हणाला, "फार गडबड करायची जरूर नाही, मी अगोदर काही दत्त ट्रायला पाठवीन वन् तुझ्या बायकोला परत आणून. त्यांनी गुड्या बायबोला परत पाठवले नाही, तर माच पुढे बटल आहे."

राजाने पाठवलेले दत्त ट्रायला पोचले, परन्तु तोवर मोहन भुवनसुंदरीसह ट्रायला पोचला नव्हता, त्यामुळे दूतांनी केलेल्या आरोपावर वर्धनने विधासव ठेवला नाही.

दूतांना राजा वर्धन म्हणाला, "गुम्ही

म्हणता त्याबाबत मी अनभिज्ञ आहे. वन् तुमच्या राजकुमारीचं अपहरण जर माझ्या मोहनने केले असतं, तराही मी त्याच परिमार्जन करायला हवं असं मला मुळीच वाटत नाही, कारण श्रीकांनी माझ्या बहिणीचं अपहरण केलेलं आहे," राजाच्या पाबोलण्यात चांगलाच कडवटपणा होता!

दूतांना रिकम्या हातांनी परत पाठवल्या- बहल वर्धनना जराही वाईट वाटले नाही. कारण मंतर मोहनबरोबर आलेल्या भुवनसुंदरीचे बलीकिक सौन्दर्य वघून तो चकितच झाला! मोहन व वर्धनच नव्हे, पण इतर सर्वांनी ही या कामगिरीसाठी मोहनचें अभिनन्दनच केले.

मोहन व भुवनसुंदरी यांचा विवाह थाटा-माटाने साजरा झाला, वर्धनने अघटपणे शपथ घेतला की, "भुवनसुंदरीला परत नेण्याचे श्रीकांचे सारे प्रयत्न मी मोडून काढीन, कोण-त्याशी परिस्थितीत तिला मी त्याच्या हाती शोपवणार नाही; मात्रे प्राण पणाला लावीन, पण श्रीकांची डाळ सिजू देणार नाही."

कामग

यान्त्रिकशास्त्राचा रातमा

प्रथम शिक्षा आणि नंतर मानभरातच

जगातला सर्वात महान देश म्हणजे जेडिकने निटो. ग्राह्याचा प्रथम नगरिक अमरी पोप. इटलीचा यान्त्रिक शास्त्रज्ञ लुका पाचिनी. जर्मनीचा गॅलिलिओ गॅलिली. यान्त्रिक शास्त्रज्ञाची मुलातून दोन शक्यता किंवा प्रसंग केला गेला. केवळ शक्यता किंवा प्रसंग नव्हे, तर इतिहासाचा अभ्यास करणाऱ्यांनाही या घटनेचे कुतूहल वाटत आहे, कारण गॅलिलिओला शास्त्रज्ञाचा कायद्याचा शिक्षा या चर्चेचे सुनावले होते, फॅब्रिकी चर्चेचा असा विचार होता की सौरमंडळाचा केप्लर म्हणजे पुढील दोन, अगल्या या विधानाचा अर्थपर. यान्त्रिक शास्त्रज्ञाच्या दोन. परंतु गॅलिलिओने आपल्या संशोधनात असे सिद्ध केले की, 'सौरमंडळाचा केप्लर म्हणजे पुढील नसून तुम्ही

आहे, आणि त्याबद्दलचे चर्चे विधानाचा अर्थपर आहे. 'आपल्या शोधाने त्याने सिद्ध केले की, 'पृथ्वी हा सौरमंडळाचा फक्त भाग आहे. 'चर्चेने त्याच्या विधानाचे संकेत करून त्याला जोरदार विरोध केला. 'आपला चूक नसून करावी' असा दबावही चर्चेने त्याच्यावर

आणवतच प्रयत्न केला. परंतु गॅलिलिओने आपलेच म्हणजे सत्य आपल्याचा दावा मांडला. त्यामुळे १६३३ या वर्षी त्याला अज्ञेय करणाऱ्याची शिक्षा सुनावली गेली. नंतर काही दिवसांनी ती शिक्षा मागे घेऊन त्याला त्यानबद्दलचे शिक्षा वेगळा केला. गॅलिलिओ १६४२ मध्ये मृत्यु पावला. एक ही शेंकटीची अंतर्गत त्याला अज्ञेयशासत्र काढावी लागली. पुढेपुढे विज्ञानाने गॅलिलिओचा सिद्धांत हा असल्याचे चोखित केले. त्याच्या मृत्यूनंतर तीन शतकांनी व्हॉटसन ग्राह्याने त्याचा शक्यता किंवा प्रसंग असा सन्मान केला.

मानवाचा निकटचा नाते

प्रसंगीय अवशेषाच्या अन्वयेत नुकताच एक दात

मांडला आहे. विज्ञानवेत्त्यांचे असे म्हणणे आहे की, हा दात चिंपांझीचा असा असेल. हा तर नगरातून ४,५००,००० वर्षांपूर्वी पूर्व आफ्रिकेतील इथिओपियाच्या जंगलात घडवत राहिलेला असेल. केमिफोर्निया विद्यापीठाच्या डॉन पॅट यांचे असे म्हणणे आहे की 'असा प्रकारचा जंगली दात जंगलात चिंपांझीच्या अस्तित्वाचा पुरावा नुकताच प्रथमतः हाती आला आहे.' त्याच्या म्हणण्याप्रमाणे हा प्राणी मानव चिंपांझीचा निकटचा नातेव असावा. त्याचे म्हणणे असे - मोरिझोपेक्षाही चिंपांझी हा मानवाच्या जवळ निकटचा प्राणी होय.

मायावी सिद्ध

दुर्लभश्चयी विक्रमादित्य पूजा झाडाबवळ आला. त्याने झाडावरून प्रेत खाली उतरवले आणि ते आपल्या खांद्यावर उचलले. नेहमी-प्रमाणे तो स्वशानाची वाट घालू लागला. तेव्हा प्रेतातील वेवाळ त्याच्याशी बोलू लागला. 'हे राजा, तू म्हणजे शरम नि सहनशक्तिची खाण आहेस. तुझी शक्ति व सामर्थ्य अमर्याद आहे. तुझी चिकाटी प्रशंसनीय आहे. एण एकाद्या शक्तिशाली प्रेरणेने असलेले सुलभ कार्य करण्याची प्रेरणा तुला मिळाली असावी अशी मला शंका येतेय! जर माझी शंका बरोबर असेल तर याचा परिणाम तुला दुःखाचे जननील. तुझे हे सर्व परिश्रम निरर्थक ठरतील आणि शेवटी निराशा तुझ्या पदरात पडेल. उद्देश्य-पूर्ती न होता तुला पराभूत व्हावे लागेल. अंगीकृत कार्यात यश न मिळाल्यामुळे तुला दुःख होईल. आणि या निराशेने तुझे शक्ति काही तरी अनुचित कार्य करून बसतील. एका मायावी माणसाच्या

वेताळ कथा

भोलण्यावर होठे झाकून विश्वास ठेवल्यामुळे ज्याची वृद्धि नष्ट झाली अशा एका राज कुमाराची गोष्टही तुला मागतो, परिणामस्वरूप त्याचे जीवन भरतवासासारखे झाले. 'एवढे मांभून वेताळले ती कथा ऐकदायला सुरुवात केली'

पुत्रागतनगस्वामि राजा होता था प्रथम स्थान पर
एकलता एक मुलगा होता था नगस्वामि, राजा
देश उदयगिरि राजा राजकुमारी थी आपल्या
मुलाचे लग्न करून तिला आपली सून बन
विण्याचा राजाने निश्चय केला, तत्पर
नगस्वामिचा राज्याभिषेक करण्याचा त्याने
विचार केला.

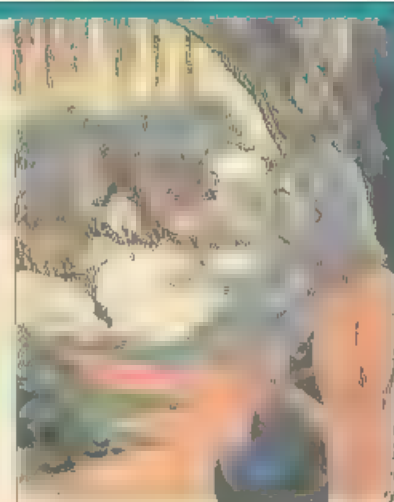
एक दिव्यधनी अनंगवर्मा कहौ शिष्यासह

१. ज्ञाना व्यास कर्मन माध्या जगत्तान पुत्रयो
२. मापन्तोमन्ताहोय अन्तः ३. शण्डात वर ४
५. शण्डात - माध्या अर्ध शण्डात अन्तः ६. शण्डात
७. १०. पुत्रान् कर्मन तद्वत्

अनांगवमाला बुद्ध सिद्धाचे शरीर फार जहं
वाटू लागले. मृवराजाच्या शरीराने प्रविष्ट सिद्ध
माणे आनंदाने हेलकावे खाऊ लागला.

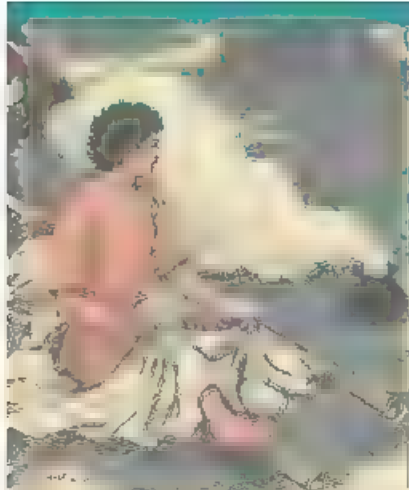
यान्त्रिक विज्ञाने अन्तर्गतमिति हात जोड़ते
 "सद्गाला विनती केली - "महात्मन, आपण
 ही विद्या यला शिकवून माझ्यावर मोठे उपकार
 केलेत. मी आपल्या या कृष्णतून कसा मुक्त
 होऊन जाऊन आपण पुन्हा आपल्या शरीरात
 प्रवेश करा आणि मी आपल्या शरीरात जाईन
 तुम्ही कोणते माझे शिष्याई माझी वाट पहात बसले
 असतील."

अनयवर्गाभ्यां रूपतः बलवत्तया सिद्धं सार
खट्वन हस्तं स्थाप्य "अथा तदनुमादित्या
जाद्वयान् चान्नान्वाश्व अष्टवक्त्रात् सुजा यावून
कोष्ठा द्वौ मूकं कुरु शकृत्पारान्नात् प्रभात-

अनंतवंशाला सिद्धाच्या माया-जालान
अंतःकल्पत्राफार पश्चात्ताप जाला मनातल्या
मनात तो फार कष्टी झाला. तो तहूच उठला
नि गेहे बाहेर बाला मिद्ध शिपायांमह घोड्यांवर
बसून राजधानीकडे जात आहे असे त्याने
पाहिले.

अनंगवर्मनि हूँ राजधानीकडे जाण्याचा
निर्णय घेतला. चालताना त्याचे पाय फार दुखत

दोन तरो पण तो रावत राहिला थोडे अंतर
 चालून गेल्यावर तो खूपच दमला आणि एका
 झाडाखाली विश्रंति घेण्यासाठी बसला
 झाडाच्या जवळच एका मेंढेच्या मोराच शरीर
 त्याला हिमलै. त्याने विचार केला की आपण
 मोराच्या शरीरात प्रवेश करून राजधानीत
 जावे पण अमळ विचार करून त्याने असा काही
 प्रयत्न न करण्याचा निर्णय घेतला.

एवमूहात धोड्यावर बसून त्यांच्याच दिशेने
पेणाडा एक परदेशी मध्यम त्याला दिसला.
मिळाल्याह्यालापलीनअनंगवमनी त्याला विनवले
की आपल्याला राजधानीत पोचवावे, तो
परदेशी पण प्रभोतनगर कडेच मिथाला होतात
महातात्याकडे पाहून त्याला दया आली आणि

त्याने त्याला आपल्या धोड्यावर बसवले व
निघाले. त्याच्या वरत १ व नगरात
मरणापासून प्रचलित भनगनमानेपर्यंत मित्रांचे
आशीर्वाद मानून ते निघून गेली उत्तराला

अनगम्यमां त्रिजयं कुरु गगनात्तं प्राप्ता
 कथं वायं हृत्तमां प्राप्ता भक्तिं एकं त्रि
 आर्मानं भावनं त्रये प्राप्तिं साहित्यं वायं
 त्रिजयं त्रये त्रिजयं त्रये त्रिजयं त्रये
 धनं वाहं अस्मात्तमां प्राप्ता त्रिजयं त्रये

विद्वान् करणायान् भीषिकं वदन् न धातुलला
 अतश्चवर्गमिदं नाम यत्प्रतिपत्तयः स्यात् । ३१ ।
 मिद्वान् शरीरं दृक्कून त्याने त्या युवकाच्या
 शरीराचा पर्वज कदा संवत्सरे पुनर्जायते हा प्रश्न

महाराज "अन्नापरे हा भवा पिपादा जाल्ला
दिसतोय" आणि ते सर्व जण तेथून पळून
गेले

तो तबहु मुका आहू है जहाँ अंतस्वर्गालो
समजल, तेज्जाल्याफार रईय वालन सयल
वालन आपला सर्वप्रयल व्यर्थ ठलाला ल्याआ
बौरात एक सोन्याची बंगडी हाता तो पाहन
त्याला वाटल निदान एवढी त्या माध्यम
गोष्ट आहे.

अनंगवर्मदेवाजाराहल शाकनती धाम्याची
अंगडी विकली आणि आलेल्या पैशानून एक
घोहा खरेदी केला, तो घाट्यावर म्वाण हाकून
उदयगिराला पोचला. यार याची चारकुमारा
मालविका हिच्याशी त्याचे लग्न झाले होते

महोपाध्याय महोपाध्याय महोपाध्याय
महोपाध्याय महोपाध्याय महोपाध्याय
महोपाध्याय महोपाध्याय महोपाध्याय

[illegible]

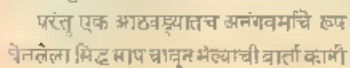
सायना दशम्या नक्षत्रे शनिः शनिः शनिः
 दशम्या नक्षत्रे शनिः शनिः शनिः
 दशम्या नक्षत्रे शनिः शनिः शनिः

॥ गणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
नमः कृष्णाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
पारायण

[illegible]

अनगद्यमार्ग्य रूपान्तर रत्न सिद्धान्त
सम हने की आवश्यकताओं का स्पष्ट उद्देश्य
आहे तो प्रियपात्रा मङ्गला "मन वाग्ने

एव शृंगारविज्ञमाश्रयणात्कृन्तनं व्रीणां
 महणाला हं त्नां श्रवण मोना मरा
 व्यवहारा निर्वहणं श्रणि अहमना जा
 मिद्राकृन्त फसवण्या गलेण्या अनग्वमीया
 मनन्ध शरीराच्या शरीरान्न प्रवेश इत्या आला
 रागना शीरा श्रम नैवेद्या ला जोडत राखण्या
 पित्ताला ज फल्ल मन्वे सगाना बालं खमन
 अस न वचना ज्ञान एका प्रत्यक्ष लोपाला
 शरीरात प्रवेश केला, ह्या त्याचा अविश्वक
 नाही तर कदाचित् अंत पुराण पठनच्या अपल्या
 मृत शरीराची शैल्यक्रिया व वचना नान
 आपल्या आई वडिलात भागान्त, त्याचा
 मूर्खपणाच नाही का? झाला एव असा दिव
 आहे की ही मूर्खपणाची पत्ताकाम आ
 आपल्या मंत्र-बलाच्या साहायान अवगम्या
 एकदा सिद्धाच्या शरीरात आगि शरीर नै

आधा विमलादरी सिन्हा
गार्गी एक कथा

दोन कवि

चन्द्रगुण्या शरदापाठस्थिगुर्भा गावाचा एक कवि होता. इतर कवींशी कविता स्पर्धा करताना तो नेहमी तो खेय त्याचा प्रशंसा करत असे. त्याच दंगळातून गाणेशहास्त्री गावाचा अप्रख्य कवि होता. त्याने एका ठावर तो आपले दोस्त कवींचे श्रेष्ठ कर्तृत्व याच करत नसे.

विष्णुमार्तण्डा कर्णो त्वारे नारायणशान्तेबहुलचे मत विचारले, तर तो म्हणो, 'तुम्हाला काही अर्थ आहे, त्याच्या कविता अल्प असल्यात याबद्दल काही शंकात राहो.'

पण अलद नारायणशेखरीला कोणी विनयभावितून विचारते तर तो नेहनेक म्हणे, "जे शब्द गंगण्यासारखे आहेत तेच काम" अगदी सरळपणे म्हणता येईल की, त्यांच्या रचनेमध्ये कायशाश्वतार पुरे आहे असा स्व भेदगल करायला हवी त्यांना

ही गोल राजाच्या कारणी पकडी. एवढा कवि सम्मेलन चालू असताना त्याने विष्णुधर्माला म्हण्टे 'धर्मींनी मुस्लीम तर मत्तारणशास्त्रींच्या कनिष्ठांनी मृत्युची भरत भरत, पण मातवणशास्त्रीं माघ वृषाच्या कात्यायन वसंत दोन्ही दाखवत असतात! तुमचं काय मत आहे याबाबत?'

याचं हेच कारण असून म्हणतात, “काव्याच्या झालेलीत आयच्या स्तरात कमी जास्त असू शकते; पण ही, एका विषयात आपली दोषांचेही बूझ झालेली आहे. असं वाटतं की, त्यांच्या काव्याबद्दल माझ मत, अन माझ्या काव्यजगलचं त्यांचं मत, ही दोन्हीत अगदी चर्चाची मत्त वाहेत.”

विष्णुशर्माध्या धोणपयारत्ता गृहार्थ समचूच नारायणधास्थीने धारमेने धन खाली भातकी

जांभूळ

[illegible]

१५३ अक्षयजी व शाश्वतलाला मित्रशिवाय (मित्र जन्म
लग्नालय त्याग्यः) २४/११/१९७० कोलातासर्जन्या प्रार्थना
वृत्त इति चेत्ता जाते

१०२. २॥ अहंकारादयः साक्षात्पुत्रं पुत्रं चार्यान् श्रुत्वा
 ॥ १ ॥ गच्छन्त्यसौ लोके भवत्यसौ तस्य प्राधान्यं बलवान्
 ॥ २ ॥ ननु अत्रैते, अहंकारेणैव साक्षात्पुत्रं तस्य सर्वं
 ॥ ३ ॥ गच्छन्त्यसौ लोके भवत्यसौ तस्य प्राधान्यं बलवान्
 ॥ ४ ॥ अत्रैते, अहंकारेणैव साक्षात्पुत्रं तस्य सर्वं
 ॥ ५ ॥ गच्छन्त्यसौ लोके भवत्यसौ तस्य प्राधान्यं बलवान्
 ॥ ६ ॥ अत्रैते, अहंकारेणैव साक्षात्पुत्रं तस्य सर्वं
 ॥ ७ ॥ गच्छन्त्यसौ लोके भवत्यसौ तस्य प्राधान्यं बलवान्
 ॥ ८ ॥ अत्रैते, अहंकारेणैव साक्षात्पुत्रं तस्य सर्वं
 ॥ ९ ॥ गच्छन्त्यसौ लोके भवत्यसौ तस्य प्राधान्यं बलवान्
 ॥ १० ॥ अत्रैते, अहंकारेणैव साक्षात्पुत्रं तस्य सर्वं

तुम्हाला माहीन आहे काय?

१. मेट्रिक पद्धति मलांत जसोदर कोणत्या देशात अवलगत आली?
२. देवदेवतांची दरी आपल्या देशात कोठे आहे?
३. समार अलेक्झांडर निजारांमधेसत असताना त्याला जो घोडा दिसत होता, त्याचे नाव काय?
४. आपल्या देशात 'बुलाबी शहर' नावाने प्रसिद्ध शहर कोणते?
५. 'जूझे' ही एक आत्मसंस्मरणार्थी कथा आहे. तिचा विशेष रूप कोणी विव?
६. मातृवक्तेसंबंधी विवरण प्रस्तुत करणाना संस्कृत गुन्नाचे नाव काय? त्याचा उल्लेख कोण?
७. एक वक्ता गुलाबांचा सण म्हणून प्रसिद्ध आहे. या वक्ताच्या विविधी भाषांक आपल्या पुताकरास सांगत वाटतात. ती रोमस सणाचे नाव काय?
८. शून्य या संकल्पनेचा शोध कोणाच्या संस्कृत शास्त्रज्ञाने लावला?
९. हिवाय स्टॅम्पस कोणता देश प्रकाशित करतो? त्याचे वैशिष्ट्य काय?
१०. आपल्या देशात कोणत्या देशातून काय आला?
११. भारताला भेट देणारे अमेरिकेचे पहिले बघणारा कोणी?
१२. आपल्या देशात कोणत्या देशातून काय आला?
१३. आपल्या देशात कोणत्या देशातून काय आला?
१४. आपल्या देशात कोणत्या देशातून काय आला?
१५. आपल्या देशात कोणत्या देशातून काय आला?
१६. आपल्या देशात कोणत्या देशातून काय आला?
१७. आपल्या देशात कोणत्या देशातून काय आला?
१८. आपल्या देशात कोणत्या देशातून काय आला?
१९. आपल्या देशात कोणत्या देशातून काय आला?
२०. आपल्या देशात कोणत्या देशातून काय आला?

भुतरे

निद्रा

जंखर गावच्या चारही बाजूंना दगडांच्या
वेड्यांमधून भुतरे उभाच दिवस जाऊन
भूत पडले आहे. सोळकीत एक एकर
जमिनीवर एक सुंदरसे मोठे घर बांधले आहे.
थळी विकाऊक जेथे थळी खोप उभेलेले
सुपे पयले केले पण ओप मान नाही.

नंतर आपण पय चालू नये. तरा त्यातून वरम
दवाच पळत राहिली. वाळ्याच पद्धतीतून
त्यावर घडतसंभूत पाणीहीमासले. तराही हवा
गससु व हाता खालका अगली दवीत झाला
झा. व आपण मोठे कीला वशीत
अमरुत व आपण मोठे कीला वशीत
गससु व हाता खालका अगली दवीत झाला

"माझ्याकडून पयार बंजून, मो दिलेल्या
पेलावरच जसव. मग दुथे आपणवतून कळ
मातृत्व वर मग मातृत्व वर मातृत्व वर
मातृत्व वर मग मातृत्व वर मातृत्व वर
मातृत्व वर मग मातृत्व वर मातृत्व वर

नंतर आपण पय चालू नये. तरा त्यातून वरम
दवाच पळत राहिली. वाळ्याच पद्धतीतून
त्यावर घडतसंभूत पाणीहीमासले. तराही हवा
गससु व हाता खालका अगली दवीत झाला
झा. व आपण मोठे कीला वशीत
अमरुत व आपण मोठे कीला वशीत
गससु व हाता खालका अगली दवीत झाला

सोळकीचो स्थिति त्याच्या कुटुंबियांना
पहावेना. एक जण वैद्याला घेऊन आला. त्याने
त्याची ताडी पाहिली अन् म्हणाला, "तुमची
तब्येत एकदम छानच आहे. फक्त मानसिक
स्थितीच बरी नाहीय तुमची." नंतर एका
मार्गवेकाला बोलावून त्याच्याकरवी ताईत
बांधून झाला; पूजा वगैरे केल्या गेल्या पण
मातृत्व वर मग मातृत्व वर मातृत्व वर
मातृत्व वर मग मातृत्व वर मातृत्व वर
मातृत्व वर मग मातृत्व वर मातृत्व वर

महेश करमकर

पण मुख्य गोष्टच विसरून गेलायस! हे श्रौतम म्हणजे एक पाप्याचा बडबुडा आहे; कोणत्याही क्षणी फुटू शकता तो.

स्वामीजी जीवन अभावच आहे, ही गोष्टही हो. माणतो. पण जाणूनही आपण काय करू शकतो?" सोळंकीने विचारले.

दशान मनुष्याचे जीवन दिवसांत विभाजित केलंय, या प्रत्येक दिवसाची एक रात्र अन् एक दिवस असतो. दिवस प्रकाशाने युक्त असतो. माणसाची बुद्धी आणि शक्ती यांच्या अपवादांचा तो वेळ असतो, रात्र अंधाराने भरलेली असते. त्यावेळी माणसाने निद्रादेवाच्या मांडीवर सुखाने झोपायला हवं. मानवाच्या दृष्टीने निद्रा ही मृत्युसमान

मसते. "साधूने सोळंकीला सर्व गोष्ट कळून सांगितले.

पण त्याच्या या दलपणाकडे सधर्मपण नसत न देता तो म्हणाला, "हे तर सर्वानाच मानान श्रमतां की."

होय, पण ज्यार माणसाना न मानांग श्रहे, त्यातून सत्य ज्ञाती आळवेलय त्याला मला आ. झापही मिळते, यासाठी काही वेळ तार नाही विसरून जाणं आवश्यक असतं, ते जर विसरला आलं नाही, तर झोपही तुझ्या हातून पळेल," साधु झोळला.

पण साधूच्या हेतूने तो माणसाना राहतात, त्याची जबाबदारी आहे. मादसावर तो क्षणभरही निसरून कसा झोपू मी? येईल का कशी झोप?" सोळंकीने प्रश्न आणायला केला.

"चल माझ्याबरोबर, मी तुला एक माणस दाखवतो, चल," साधु म्हणाला.

आपण माधुचा शिष्य होऊ, असा बंधन तो करून सोळंकी त्याच्याबरोबर निघाला, दोघेही अचंचल नालाच्या माणसाच्या घरी गेले. त्याने दोघांचेही स्वागत करून भोजनही दिले.

त्याला आर्षभर्ता देत साधूने विचारले "सुखांत आहेस ना?"

हसून अचंचल बुतरला, "माझी अ. बायलारी आहे, अंधरणात सिद्धून जात आहे तिच्या अपवादासाठी खूप खर्च होतो. माझी बायको रात्रदिवस तिची सेवा करत आहे. तरीही काही नाकाही निमित्त करून घेतुं नाला

माझ्याकडे असते. मग सासवा-सुतांची भांडण चालत न. माझा मोठा मुलगा कुठलीही न्यायवारी अचंचल नाही, दुसरा मुलगा माझ्या बाटे माझा, पण त्याच्या भाग्यात निद्रा नाहीय, घर गहाळ टाकून कसाबसा घराचं भायबगोय होतो.

साधुने त्याला विचारले, "तुझ्या अडचणी का अयानकच आहेत, या दलदलीतून कसा बाहेर पडणार तू? कोणता अपाय योजला आहे?

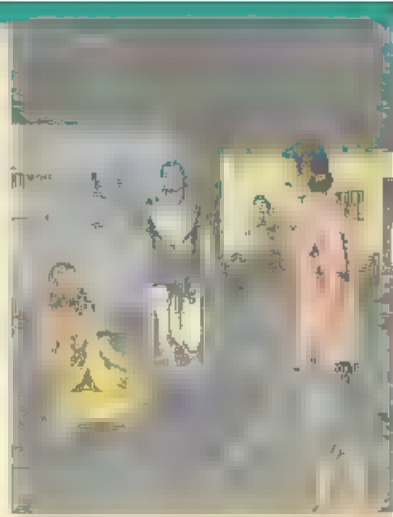
मी आपल्याबद्दल खूप प्रयत्न करतोय, मला माझा पुढे भगवंताची इच्छा!" तिच्याप्रमाणे पचचण झाले.

त्याला अचंचल साधूला म्हणाला, "माझा मा, मला जरा जखमी कामासाठी बाहेर जायला आहे. मला पडण्यापूर्वी परत येईन मी. तुम्हाला माझा जातोय म्हणून गैरमजज नका. कसलाय मला मात पहाइयेच." आणि तो बाहेर गेला.

माझी सांगत मादला लपून छपून त्याच्या मागा जात राहिल.

माझ्या कापच्ये कर असलेल्या पेरुच्या भुगत जाला. त्याच्या आपण आपण घमस्स मजल आपण मजल माद साधुने गेला.

माझी सोळंकी? निद्रा हा भलायतेने माझ्याकडे असतो. घर आहे थोड्या वेळोसाठी तो माझा. पण माणूस आपले कष्ट विसरून मारा बचकाना बाळाले अचंचल ससा तर

अडचणीती घेरून गेलेला आहे. तरीही या वरदानाचा अप्रयोग तो किली छान करून घेतोय?" साधु म्हणाला.

पण सोळंकी आपल्याला ते आवडल्याचे दर्शवीत म्हणाला, "याला इतक्या अडचणीला लोंढे घायचय. पण पहा कसा मस्त झोपलाय आपला बसूय वेळ कसा वाया घालवू शकतो हा? आपली जबाबदारी नीट न ओळखल्यामुळे गरिबीत सडतोय, आता त्याला बुडवून मी सांगतो की वेळेचा अप्रयोग कसा करायचा असतो. ऐसा कसा मिळवायचा असतो, हे ही थिकचीन मी त्याला, पण तसं करण्यापूर्वी बायला फैलावर घेणार आहे मी माता!"

"ठीक आहे; तुला वाटेन तसं कर." साधु

दशाला मोतकी लागता हवा नष्ट, इतक्याच
मागेच म्हा माणसाने त्याचा हात नसला अर्थात
हलाल. 'अरे, तुज्या शब्दा काय कंठ घराण्या
गंवांचे का ज्ञापण्या माणसाला अजून तू
पाखंडी कळते न ही लक्षा'

तर तुझं काय बिंबवणार आहे?" सोळकीने रागवूनच त्याला बिंबारले.

मो. कोण त सांगाय नव्हत, प्रथम भाग तर खरं की तू कोण आहेस?" त्या माणसाने विचारले.

मोठंकी म्हणाला, 'पैसा मिळवायचं अनेक मार्ग मला माहीत आहेत. अचंबलता घनाची गरज आहे. तेव्हा आत्ता पावेझी तरी त्यानं हसोप

हे सांगायची भावो इच्छा आहे "

‘‘पण मला माझा पैसा जखन तूने घेतला
तारीही असि पण तद्वाराकडे वाचन करून
विचित्र विचार माझ्या मनात उदयाला आला
महणव्यामुनापण कांमि पाकिव्हा व्हायना चव
असेच याविस्तार यांना पाहणुकरुणा साकार
असणे दमाझा पाहते तला नलय नव दु
मोणतार असय आवश्यक्त असत अमृत प्रभुन
मुनला जायदा देत असत सग मुनते गण
नसत नही, तू धार दुष्टदणत त
महणूनच दिवसा तो झोये येवून ओपती, अद
‘‘दाता तला काम नोविलेच असा माझा माग
मोतीना अद्वैतचर आहवा ‘‘ आ महणसान
नितारन

मोठकीत लगाना विरारले "पण तुम्हा
आहम?"

मी था वसंतो मानके बाह्य मला घरात
कोणो काम करू न गरी, मला स्वस्थ मांकदा
वेळी भ्रमना जंतवतात काहाराची गात्रात थप
मला वाटते, पण बांध कोण उचलत नापात
या विचारात मला शोषही येत नाही, पण
भ्रमचन ह्या वेळी झोपत भ्रमना ह्याशिवा
पासत मी ही द्य शोषाच्या प्रयत्न करते."

“मग काय तला इथे खप झोप येते?”

"नाही" ओपेसाठी आसपासच वातावरण
महत्वाचे असा आसही + न नाही + वाता

सुगत. दूधे घेणाराला बांगली झोप लागली,
 म्हायती त्याला लागली तीसंबंधी कळत नाही
 नाहीय" तो माणूस अक्षराला,

२०. चित्रेन विचित्रं हृदयमिव हृदयेन प्रमा-
दं गच्छति तदा वा पापवृत्तं असंख्यं नश्यति वा-
च्यं ॥ ५ ॥ तस्मात् 'म' चर्चिता विदुषा
विज्ञातम्

'य' अत्रा व्याप्य गणान् हा हाण्यमानान्
 सहनग्रास्योष्ट नक्तं, तै अक्षराभ्यश्च मूहण्यस्यो
 ष्व' अक्षराभ्यश्चान् माणिनां पदस्थान् नक्तं
 गान्' हा हा अक्षराभ्यश्च अक्षराभ्यश्च
 अक्षराभ्यश्च अक्षराभ्यश्च अक्षराभ्यश्च
 करतो मूहण ना स्यात्, तत्तं करताना मल
 अक्षराभ्यश्च अक्षराभ्यश्च अक्षराभ्यश्च
 अक्षराभ्यश्च अक्षराभ्यश्च अक्षराभ्यश्च
 मल अक्षराभ्यश्च अक्षराभ्यश्च अक्षराभ्यश्च
 अक्षराभ्यश्च अक्षराभ्यश्च अक्षराभ्यश्च

त्या मरणमावे श्रीगणेशकृत मातङ्गिचंडाल
 अध्वर्युं शय्य, श्रीगणेशकृतं नरद्वयं
 मातङ्गि, श्रीगणेशकृतं नरद्वयं
 गणेशं न वागमातङ्गकृतं श्रीगणेशकृतं

[illegible]

कली, साधुनई न हकी न भूँशरण दिना
धन सोढकी घरी परतला,

[illegible]

अविश्वास

सुंदर हा एक गरीब धुवक होता. त्याला ना आईलाय होते, ना कोणी नातेवाईक. सुंदर-निर्वाहासाठी आवश्यक अशा एकाद्या धुवो-मधुवार्चाही त्याला मार्गही नव्हती.

एके दिवशी गावचे बरे लोक गावीच्या जवळपास राहणाऱ्या गप्पागोष्टी करणाऱ्यांसाठी एका वडाखाली बसले होते.

बोलता बोलता सुंदरच्या बाबतीत बोलणे निघाले. गावच्या काही प्रमुखांनी आपसात ठरवून की, त्याला एकाद्या अर्धो-गाला लावून शावे, अन् जमले तर त्याचे लग्नही करून द्यावे.

दुसऱ्या दिवशी गाव पाटलाने त्याला सांगितले की, त्याने जवळच्या तलावातून गावच्या धुवक पारी एक एक चडा पाणी आणून द्यावे. त्याबद्दल्यात त्याला रोज एका घरून जेवण मिळेल अन् गावचे सर्वजण मिळून रद्दाण्यासाठी गाला एक छोटेसे घर बांधून देतील.

त्याच दिवसापासून सुंदर मजकूरपामन मध्याकाळपर्यंत पाणी वहण्याचे काम करत राहिला.

काही दिवसांनंतर पुन्हा एकदा जमेल रात्री वडाखाली लोक गप्पागोष्टी करत होते. सुंदरही त्यांच्यापासून बरा निराळा बसून त्यांचे बोलणे लक्षपूर्वक ऐकत होता.

ते लोक गावातल्या शिवाच्या देवळाबद्दल बोलत होते. एक वृद्ध म्हणाला की या देवळा-बद्दल एक विचित्र गोष्ट आहे अन् तो मजकूर एका घावावर खोदलेला आहे. त्यात असे लिहिले आहे की, 'जो काणी दीडशे रत्न पाण्याने पिडीला अभिषेक करेल, तो गमन-द्रव्य'.

एकाने त्या वृद्धाच्या कुरावाची बुडवली अन् म्हटले की 'हा शुद्ध रत्नच आहे, असा दीडशे घड्याचा अभिषेक करून कोणी सम्राट बनू शकत असेल, तर सर्वच'.

हे काम करून सम्राट बनू शकतील की'.

बाकी सर्वजणही त्याच्याशी सहमत झाले अन् म्हणाले की, 'म्हाताच्याच्या सांगण्यात काही तथ्य नाहीय.' सुंदरने हे सारे बोलणे गीट ऐकले अन् रात्रभर त्याजवळ निचाय करत राहिला. त्याला जेवण भाली नाही. त्याच्या मनात आले की, हा पुरातन विषय छोटा कसा असेल? हा दीडशे घडे पाणी आणायचं नासर्ध्वच या कोणाच्यात नसल्यामुळे हे हा जवळ असं भसत्य गोष्ट मानत आहेत.

तो विचार करत राहिला, 'पाणी आणणे हे तर माझं कामच बनलंय, दीडशे घडे शिव लिंगावर ओतून अभिषेक करीनमी म्हाताच्याच म्हणणं खरं निघालं, तर सम्राट वनेनं गोष्ट खरी

निघाली, तरी काय विघडेल? अभिषेकाचं पुण्य तर पदरी पडेल ना?'

दुसऱ्या दिवशी गावच्या लोकांचे पाणी भरून आल्यावर त्याने शिवाला अभिषेक सुरू केला. एक एक चडा योजत तो पाणी पिडीवर रित्या करत राहिला.

एकशे चाळीस घडे ओतल्यावर सुंदरला थकल्यासारखे वाटू लागले. त्याचे पाय काहीसे लटपटू लागले. त्याला अजून रद्दाणे अवघड वाटू लागले. पण स्वतःचा कमेवसं संभाळून धुरलेले दहा बडेही आणून ओतायचा त्यानं निश्चय केला व कामाला लागला.

परंतु आणखी आठ घडे आणण्यावर त्याची शक्ती जगदीच संपुष्टात आली. त्याच्या शरीरात अमादीच प्राण राहिले नाहीत, तो शिवलिंगाकडे

(पंचवीस वर्षांपूर्वी चांदोबात प्रकाशित झालेली गोष्ट.)

व स्वस्त कष्टं निरस्युन पाहू लागता.

“अहो! एकमेव अठेचाळीस घडे पाण्याने अभिषेक करून ही अजून ससप्त ब्रह्मण्याची कोणतीच तक्षणं श्रद्धास्थित दिसत नाहीयेत!” म्हणजे भावच्या लोकांचे म्हणण्याचे कसं जसं पाहिजे, अनुभवतपन्न लोकं खोटं कसं बोलू शकतील? मीच घटोचर युक्ती शी त्यांच्यावर विश्र्वास ठेवला नाही हो माझीच बूक नव्हे का? तोसोचलेला मजकूर नक्कीच निरर्थक अन् अवस्थ्य असला पाहिजे. मीच खूबी आहे, म्हणून असला अप्रदव्याप केला घण आता काहीही असो आनंद होतच व्हावा पाहिजे! भा असा भायान टाकतो अन् नुस्तर मला भुंकीच कष्ट देण्यासार अतितासा इत्यादि पंचतनं जिनं अहं कृतं टाकूया कृष्णं च ॥ इतिच पाठ्वा मातृच लोकं प्रत्यु ज्ञातुं न शक्या सात्, शिखरता करुतात पण मला मीही नोदतीच त्याच त्याच्य अन् विश्र्वास न ठेवण्याचे पाप मी केले. त्याची शिक्षा मला मिळालीच पाहिजे.” अशी बडबड करत तलावावर अजून त्याने आपसी रोन घडे पाणी आणजे

भाषल्या निश्चयानुसार

शेवतचा घडा पाण्यासकर
शक्तीनिशी पिढांवर भारला
नाबतनाम देन स्वतः पाहून
जिजाऊने फिर घड्याला
भयाने थरथर लावला.

'सुन्दर, मूर्ख आहैस तू आदी' वृ. १
 नाहीं तुला क्वा! जे काम कराचप, ते भयान
 झन श्चेन एण वळन मत सन्नेक च. १
 मरता ह आतिवित्तार मरणा न पाव पवन
 आणि निर्बुद्धपणान स्वतः ज आपल्या पाया
 कुडा हात घेवना जेव आन रिम. १
 आपल्याच हातान देवहोस, शेवतेचे दोन.
 वईश्वरुन हाच वसता मर नकाय मस
 पद मिळान अतिन तूला आता क्षणभर
 देख राह तकोन आ लवक निपण मा
 द्युन 'कुवक' न आकोन अति वन
 झटल

अजुन मान खाता छलख मदन नयन ब्रान्त
पल्लवार हुनकरान त भावक क्षिप्रानिग ।
प्रयक्षा नी शिबिदयवर नक्षत्री मनुष्यक्ष

[illegible][illegible]

मरण आनन्द लब्ध होता। तब किन्तु तब
 जन्मपर्व जोड़ी मरणाभ्यागत। तब अमर पति
 हीनम त्यागोत्तर कृष्ण भावता, अन पत्न्या
 प्रेममिलापता अन्त केश। परन्तु तत्परावगन्त
 हरीश युगल नसूत कर्षो किन्तु तब त्यागो
 पत्नीयां जोडो होते। तबो जोडो रूप धाम
 कहेत तेषु प्रयोगाय अमन्द मुदत होत, मरता
 मरता मुनीने पांडुला शपथ दिला, "सयोगसाई
 तू वापस। पत्नीला कतेउ वेतलेस की माइका-
 प्रमाणेण तलही मर्य येईत।"

मृनीष्या मृत्युने पाहिला फार दुःख झाले.
त्याला स्वतःला वजून अफक्यासाठीही झालो
नव्हती. त्यामुळे तो आपल्या गतींना म्हुंवाला,
"तुम्हा दोघोबरोबर राज्यासादात राहून

पांडुराखा जन्म

सर्वस्वी अथवा ओहं त्यापेक्षा इथल्व्य
कृषिमुन्या गात्रध्यान राहुन यलाते ज्येष्ठ
असे वाहते लब्धचिन्तागरी माझा काळ
या लब्धचिन्तागरी माझा काळ
अथवा ओहं त्यापेक्षा इथल्व्य
कृषिमुन्या गात्रध्यान राहुन यलाते ज्येष्ठ
असे वाहते लब्धचिन्तागरी माझा काळ
या लब्धचिन्तागरी माझा काळ

आहो! वसन्तया वसन्ततः आहोत
 तुम्हासं सन्त कथा आहो! आहो! आहो!
 आपणार कळे. क. आहो! आहो! आहो!
 आहो! आहो! आहो! आहो! आहो!
 आहो! आहो! आहो! आहो! आहो!

दांघांहां म्हाण्या.

ये ची ह येन ये कवून ७ कये ल ये
दंतव्याग कयलचा इन्धरिहा त्यादी गाला
केला.

[illegible]

तेषु अनेक कृषिमुनीनां निवास होता, राज
पाहुणी त्याच्याबरोबर कठोर तपस्या गद्द
झाला

आवले, पहाटेचे भुलून तो त्यागाद क
आपले कपडेपुनी बारीकरी, शेत
कुर्मी, मन्नी या दोघी तेथे सापडणार व
फळे वरी आपून पाकसिद्धी करीत
आपला आग्रह छान सजवला होता
कुटुंबांमधे काही फुलवाही ही त्यांनी
होती, तेथे येथे पक्षी, हण्णे,
इत्यादि प्राण्यांत त्या प्रेमाने खाद्य पालत
प्रेम पाहून ते प्राणीही निर्भय हो

ਮਾਧਨਾਲੀ ਧਾਨਾਨ ਗਾਛਾ ਫਾਨਾਨਲ ਧਾਨਾ
ਜਵਲ ਮਾਧਨ ਸੀਨ.

पञ्चम गाना व्याख्या मंगल शक्ति पर्यस्पर
इति १. नमो भगवते वासुदेवाय अथवा
केली, तयो त्याग पृथ्वी लोक प्राप्त होत नाही.
पण व्याख्या ५ अन्तर्गत प्रामाण्य आता नही

१. यहाँ २५ नवंबर १९५०
 २. यहाँ २५ नवंबर १९५०
 ३. यहाँ २५ नवंबर १९५०
 ४. यहाँ २५ नवंबर १९५०
 ५. यहाँ २५ नवंबर १९५०
 ६. यहाँ २५ नवंबर १९५०
 ७. यहाँ २५ नवंबर १९५०
 ८. यहाँ २५ नवंबर १९५०
 ९. यहाँ २५ नवंबर १९५०
 १०. यहाँ २५ नवंबर १९५०

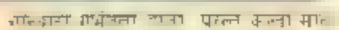
१५४ ॥ एतौ क = य
ध्यायेत् पुनः पुनः अथ नव दश पण
त्यासी आनयन्कलापान्ते च वापुच्छा ८

सग कुली त्याचा महात्माना । सगला
लहानपणी महामुनी दुर्वासांनी मला एक
भय पडेल इत्यादि जात काणजी देवाचि मी
करत मला जेथे कोणी देव इच्छा येऊन
पुत्रदामदंभुन जाईल, सातामी कोणत्या देवाचे
स्मरण जाह पाह्याच रागा ।

है जो फादर का कृतबोकादा जो
गवा प्रोफेसर अपना कृतबोकादा जो
प्रोफेसर का कृतबोकादा जो
प्रोफेसर का कृतबोकादा जो
प्रोफेसर का कृतबोकादा जो

प्रमाण त्वात्मानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं
तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं
तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं
तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं तत्त्वज्ञानं

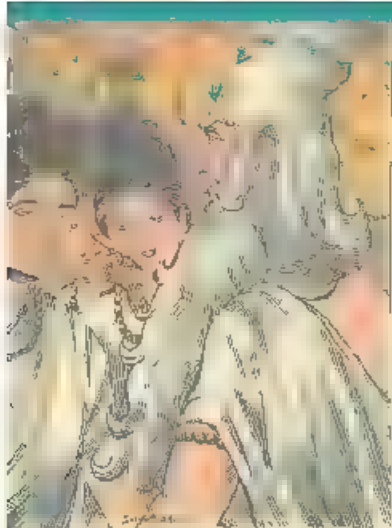
वानन्तर पंडुला वष्टने की आभ्यासा एक वलंगली पुत्रही भेतावा. वायुदेवक्या स्मरणणे कुंतीला दुसरा पुत्र झाला. कुन्ती ही तान्हे बासक माझीवर घेवन वलंगली अशताना एक विविध घटना घडली अचानक एक दाब कुठूनसा तिच्याभोवर आला बाळ माडावर आह्, याच अवधान न राहून कुन्ती एकदम घाबरून सुभी राहिला अन् ती तान्हे बाळ झिळव पडले पण बाळाला काहीही झन न होता, ती शिळाक फुटून तिचे चार तुकडे झाले. बाळाला काहीही

एकका र्थाच्या अन्तर्गत अंकित मात
पु. पाटन आता पांढरा गा पात समत २ न
त्यांच्या संगोपनत लो आत भाष्य १०
व्यतीत कळ लागला, व्यत्य न अमद्यामो

याय गायत्रीया प्रगाढ पङ्क माङ्गो विनाय
 कृतं न गतः । ता यवन कर्त्तुं व अन्य मूर्तिना
 न य दायित आजे, घटलेली घटना घाहन सर्वांना

परन्तु माद्री रहितच म्हणाली, "मी त्यांना
मोठाच त्रासच. त्यांना दिवस राखण्यासाठी
प्रत्येकीकडे पण अक्षरशः हजार पंचाच्या
प्राण्यांचे रक्षण करू न शकणारी अमांगिनी,

पाणिना शरित्ता मुनः मनाः शयनं मम
साक्षात्पत्नी तव शयनाश्रयः शयनी गता
मम शयनं मम शयनाश्रयः शयनी गता
मम शयनं मम शयनाश्रयः शयनी गता

मम शयनं मम शयनाश्रयः शयनी गता
मम शयनं मम शयनाश्रयः शयनी गता
मम शयनं मम शयनाश्रयः शयनी गता

मम शयनं मम शयनाश्रयः शयनी गता

असंख्य लोकांनी यात भाग घेतला. जारा
दिवसपर्यंत या अत्यक्रिया चालू राहिल्या मन्
मगच सर्वजण हस्तिनापुरी परत आले

या सुमारास मुनि व्यासही हस्तिनापुरला
आलेले होते. त्यांच्या सल्ल्यानुसार मत्स्यवती
आपल्या स्नुषा अंबिका व अंबालिका यांना
बरोबर घेऊन अरण्यात तपस्वेसाठी निघून
गेली. अरण्यातच तपस्या करता करता
विधीही स्वर्गाला गेल्या.

तेव्हा यामून पांडव व कौरव धृतराष्ट्राकडेच
वाढत राहिले. सर्वजण भूकळ खंडत, आपसात
संघर्षही करत. सर्व स्पर्धा तेंदूरी भीमच जिके.
आपले बलप्रदर्शन करताना ते दहादहा जणांना
मृत्यु नंग देणाने घावे पण रामाबला की
दुसऱ्यांचे केस धरून ठेवून काही केल्या सोडत
नसे. पौंड्रतांना दहाजणांना एकाच वेळी
गण्डमातीने बून घरी, मुले फोडतां हश्यामाळी
झाडावर चढली की ते झाडांना गदागदा हसवी
अन् कधी कधी एकादे झाड मूढासकट
सुद्धा मरून वेचारी मुले त्याच्या पृथ्वीवर
कापत, पण असे करण्यात बीमाशा कोणताही
दुष्ट हेतु नसे. त्याचा वेळ म्हणजे इतरांना
प्राणसकट होऊन नसे, सीमाचीही अपार शक्ती
आणि तेव्हा ते म्हणजे म्हणजे त्याला असे दडत
आणि 'ओम मरून गेला, तर बाकी सारे जण
आपले सांगणं मानतील, आपल्यालाच मान
देतील' त्यामुळे तो त्या एकाचा संघीच्या

यांता

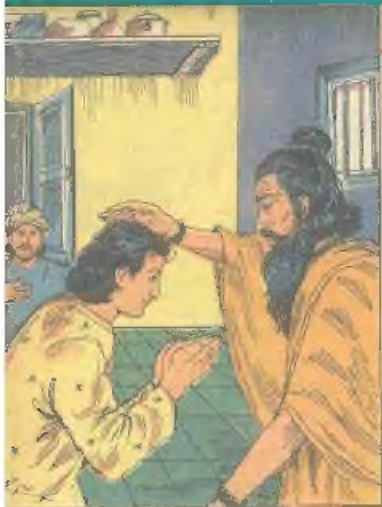

१. वनस्पति विज्ञान के अन्तर्गत पौधों के अंगों के अध्ययन को पौध विज्ञान कहते हैं।
 २. पौध विज्ञान को प्लांट फिजियोलॉजी भी कहते हैं।
 ३. पौध विज्ञान का अर्थ है पौधों के अंगों के कार्य और उनके बीच के सम्बन्धों का अध्ययन।
 ४. पौध विज्ञान का अर्थ है पौधों के अंगों के कार्य और उनके बीच के सम्बन्धों का अध्ययन।
 ५. पौध विज्ञान का अर्थ है पौधों के अंगों के कार्य और उनके बीच के सम्बन्धों का अध्ययन।
 ६. पौध विज्ञान का अर्थ है पौधों के अंगों के कार्य और उनके बीच के सम्बन्धों का अध्ययन।
 ७. पौध विज्ञान का अर्थ है पौधों के अंगों के कार्य और उनके बीच के सम्बन्धों का अध्ययन।
 ८. पौध विज्ञान का अर्थ है पौधों के अंगों के कार्य और उनके बीच के सम्बन्धों का अध्ययन।
 ९. पौध विज्ञान का अर्थ है पौधों के अंगों के कार्य और उनके बीच के सम्बन्धों का अध्ययन।
 १०. पौध विज्ञान का अर्थ है पौधों के अंगों के कार्य और उनके बीच के सम्बन्धों का अध्ययन।

[illegible][illegible]

सूर्यात गुह्याकार्येण शक्ति असते. त्यामुळे दगड
आपल्या अजिंताते झूठून बातो. ”
गुरूनाथ यावर काहीशेर मारावी म्हणाला
”पण मी दिलेल्या अस्त्रावर तुम्हाला सगळे एवढे

वसन्त भांडवें.

परिवर्तन घडवून आणण्याचा प्रयत्न करणे चूक आहे. परन्तु एका गोष्टीची मात्र त्यांना गरज आहे - ज्योवहारिक ज्ञानाची. मी राधवला आपल्या बरोबर घेऊन जाऊन दोन वर्षे आवश्यक ते शिक्षण देईन."

वैराग्याच्या झोल्याने पित्याला सतोष तर वाटलाच, परन्तु मुलाच्या बिरसाच्या विचाराने बाता ती काळजीच पडला. आपण आता महत्तर आलोच, माथुष्याच्या शेवटच्या क्षणी मूलाचा चेहराही पहाता न येणं किती धोळण होईल?

योडा विचार करून बैरागी म्हणाला, "सध्या मी तीर्थांश्रु करत फिरतो आहे. माझं देशभ्रमण संपवून मी कुसुमा नदीतीरावरच्या

कुसुमपुरात येऊन राहीन; माझा आश्रम आहे तिथे! तेव्हा तू राधवला तिथे पाठव."

नंतर राधवला जवळ झोळवून बैरागी त्याला म्हणाला, "प्रतेपणा हा पांढऱ्या रंगासारखा पवित्र असतो, झुसट दुरेपणा काळ्या रंगासारखा, पांढरा अस काळा रंग एकत्रआला तर पांढरा रंग काळपट होऊ शकतो, पण काळा रंग पांढरा नाही होवू शकणार. तू भसा माणूस आहेस, पण दाईदपणाला धाव दिलीस, तर तुझ्यासदगुणांचं दुर्गुणत परिवर्तन होईल."

"छे, दाईट मोडीपासून नकी दूर राहीन मी. पण स्वामीजी, दाईट गोष्ट ओळखायची कमी?" राधवने भोळेपणाने विचारले.

त्याला प्रेमाने आशिर्वाद देत बैरागी म्हणाला, "भाजपासून दाईट गोष्टी तुझ्या-पासून आपोआपच दूर राहतील बेटे! माझ्यापा आशिर्वादाचा प्रभाव दोन वर्षाकायम राहील. त्यानंतर तुज माझ्याकडे ये, दाईट गोष्टी कशा ओळखायच्या, ते शिकवईन मी तुला तेव्हा!"

यानंतर चमत्कार घडला. कोणीही नित्र राधवकडे येत नाहीत झाले. राधवला मावईन दाईट वाटले; पण पित्याने त्याला समजावले, "हा सगळा स्वामीजींचा प्रभाव आहे."

दोन वर्षे निवून गेली. राधवचा पिला मरणान्न होतो, तो राधवला म्हणाला, "बाळा, आता मी जगणार नाही. आपलं घर

अन शेत विकलेस, तर तुला तीस हजार अश्वप्या नकी मिळतील. त्या घेऊन कुसुमपुरला निघून जा. तिथे खासोती तुला पुढे काय करायचं हो सापतील, त्यानो मागिलेला दोन वर्षांची मुदत पूर्ण होत आली आहे. पण या काळात कुणावरही विश्वास न ठेवायची आठवण ठेव."

यानंतर एका आठवड्याने राधवच्या पित्याचे देहावसान झाले. सन्त्वना देण्यासाठी आलेल्या लोकाला राधवने पित्याने दिलेल्या सूचनांचेच सांगितले. त्यापैकी एका संपन्न शेतकऱ्याने तीस हजार अश्वप्या घेऊन त्याचे घर आणि शेत खरेदी केले.

ही हाकिमत कळल्यावर गणपती नावाचा राधवचा एक मित्र त्याला घेतायला आला अन् म्हणाला, "अरे राधव, इतकी मोठी रकम जरोबर घेऊन जाणं अरं नव्हे. वाटेत चोर तुला फसवून संगडीच रकम पळवून नेतील. म्हणून मी एक सूचवतो तुला. आमच्या गावात मावकारा जवळ तीस हजार अश्वप्या किंमतीचा एक हिरा आहे. तू तो हिरा ही रकम घेऊन खरेदी कर. कोणाला नकळत तो तुझ्या रुपड्यात लपवून बरोबर घेऊन जा."

अरभ मावकाराकडे इतका मौल्यवान हिरा होना हो गोष्ट खरीच, त्यानेच राधवची रकम हडपण्यासाठी गणपतीला त्याच्याकडे पाठवले होते. पण मावकार जेव्हा गणपतीला आपले कारस्थान सांगत होता, तेव्हा त्याची मुक्ती सुशीला हिने ते सारे ऐकले. तिचे राधववर प्रेम

होते, त्याच्याशी विवाह करायची तिची इच्छा होती.

राधवने गणपतीचे मांगणे मान्य केले अन् रकम घेऊन तो शरभकडे गेला. राहम घेऊन ती आपल्या मुलीच्या हाती देऊन ती कपाटात ठेवामला त्याने तिला सांगितले.

सुशीलाने त्या अश्वप्या घेऊन कपाटात ठेवल्या अन् कपाटातली तीस नाणी पेतली. एक एक नाणे एक एक हजार अश्वप्याच्या किंमतीचे होते. ती सारी नाणी एका पैनीत टाकून त्यातच राधवच्या नावे निहिबले एक पत्रही ठेवले.

पत्रात तिने लिहिले होते - 'माझं तुझ्यावर प्रेम आहे, बैराग्याकडून परत आल्यावर तू

गाड्याशी तक्रर कर. माझे बाबा फसवून तुला नेकली हिरा देत आहेत, म्हणून तुझी रक्कम मी तुला परत देत आहे."

मधल्या अवधीत साबकाराने आपल्या बायकोला बोलावून म्हटले, "मी वा राघवला हिरा विकत आहे. मला हजार कमी केल्यास तो त्याला. तो कोणी परका थोडाच आहे, पेटीतला हिरा आपण घे घाला."

तिच्या आपल्या नवऱ्याचा स्वभाव चांगला माहीत असल्याने, तिने नेकली हिच्याऐवजी खरा हिराच आपण राघवला दिला.

सुर्गावादी नाणी ठेवलेली धैली सोपवत राघवला म्हणाली, "वाटेत भूक लागली की ही धैली अण्ड. घात खाण्याचे पर्याय आहेत. ते खाऊन आपली भूक भागव."

धरी येऊन सुशीलेने पैलीत काच ठेवले आहे ने पाहण्याच्या भुदराने राघवने ती अण्डली. सुशीलाचे डब आणि नाणी पाहिल्यावर सावकाराने आपल्याला किती फसवले आहे, हे त्याच्या लक्षात आले.

एका लहानशा पेटीत आवश्यक सामान ठेवून राघव बुसमपुरकडे आपला निघाल. वाटेत त्याला एक प्रवासी भेटला. एक सहप्रवासी गिळ्यामुळे राघवला बरे वाटले. हा सहप्रवासी थोकेबाज आहे, हे न कळल्याने बोलता बोलता राघवने आपली सगळी नकित त्याला सांगून टाकली.

थोडे दूर गेल्यावर दोघे एका झाडाखाली विश्रान्दीसाठी बसले. तेव्हा तो दुसरा प्रवासी राघवला म्हणाला, "मला झोप येतय. माझ्या

या पैलीत मोठी रक्कम आहे. दोन लाख अश्या आहूत यात. ही पैली नोट अवळढेव अन् राखण कर तिची. मी जागा झालो, की तुझी पेटी मी संसाळीन अन् तुही झोप काढ थोडी."

राघवने 'डो' म्हटले अन् प्रवाशाने थोडी झोप काढली. तो जागा झाल्यावर राघव झोपला. पण झुल्ल्यावर मात्र त्याला दिसले की तो प्रवासी निवून गेलाय, अन् आपली पेटीही नाझीशी झालीय! प्रवाशाने आपल्याला उक्तल्याने अन् आपले सर्वस्व नाहीसे झाल्याचे त्याच्या लक्षात आले!

राघवला या घटनेने दुःख तर वाटनेच, पण त्याने धोर सोडला नाही. तो प्रवासी बुसमपुरकडे चालू लागला.

तो प्रवासी राघवची पेटी घेऊन बरा दूर

गेला आणि त्याने ती मोठ्या कुसुकोने अण्डली. त्यात नाण्याऐवजी एक साप बेटोळ घालून बसलेला पाहून तो दचकलाच! सापाच्या मस्तकावर एक लखलखता मणी होता. सापाचे कुसकारणे ऐकून प्रवाशाने पेटीचे जाकण एकदम बंद केले.

सापला पाहून प्रवासी भवाने कापू लागला. पण पेटी तेंबेच सोडून जाणेही त्याला शक्य वाटले नाही. कारण तो नागमणी अत्यंत मूल्यवान होता. प्रवासी पेटी अचलून एका गारुड्याकडे गेला. त्याचे बोलणे ऐकून गारुडी घलताच खुश झाला. त्या देशाचा राजपुत्र आजारी होता अन् नागमण्याच्या स्पर्शाने तो बरा होईल, असे वैद्याने सांगितलेले होते. नागमणी घेऊन येणाऱ्याला रावाने वर्षे राज्य देऊ कल्पयाची घोषणा दिलेली

होती.

गारुडी प्रवाशांना म्हणाला, "दोन दिवस तर निरतिराख्या पूजा वगैरे करायला लागतील, तेव्हा तू ह्याल्याच एकाद्या घटी दोन तीन दिवस रहा. मी पूजा वगैरे करून घेतां."

या अवधीत गारुड्याने हुबेहूच तसलीच दुसरी पेटी पैदा केली अन् त्यात एक मेसेला साप लकाचेचा मणी ठेवला. ती पेटी प्रवाशांना देत गारुडी म्हणाला, "पूजेच्या प्रवाशाने घातला साप मरून जाईल आणि मणी तुझ्याच होईल. भागदेवतेची मला पेटी स्वतः न झुपड्याची आज्ञा झालीय. तू मला फक्त दहा अक्षर्या दे, अन् पेटी घेऊन जा. आता तू लाखो अक्षर्यांच्या किमतीच्या मण्याचा मानक

भाहेस."

प्रवाशाने पेटी थोडीशी खुचडून त्यातला साप अन् मणी पाहून घेतला अन् मातया आनंदाने गारुड्याला दहा अक्षर्या दिल्या. त्याला काय माहीत की गारुड्याने सापल्याला बांगलाच चकला दिलाय!

प्रवाशांनी निघून गेल्यावर एक एकाच ठिकाण पाहून गारुड्याने पेटी खुचडली. पण त्यात काय सापही नव्हता व मणीही नावच होता! त्याने काही पेटीत काहीतऱ्हापणे त्याला मिळाली. ब्रिचारा 'हम हाम' करत राहिला! त्याला केवळ चुकले की आपणही ठकवले गेलोय! तरीही त्याला दपचात काही महत्वाचे लिहिनेले असले बसे त्याला वाटले. तो स्वतः निरक्षर असल्याने एक पंडिताकडे गेला.

ताडपणे वाचून पंडिताला फळले की, ते एक अद्भुत काव्य आहे. आश्चर्याने तो काव्याबद्दल कोणाला काही माहीत नसल्याचे ही त्याच्या ध्यानी आले. त्यामुळे ताडपणे राजाकडे नेवून दिव्याच तो आपल्याला हजरतो अक्षर्या देईल हे जणून इत्यशात तो म्हणाला. "कोणी मूर्खाने पात काही निरर्थक गोष्टी लिहून ठेवल्या आहेत. पण ही पेटी मात्र आवश्यक मला. ती देवून घेऊन मी तुला पन्नास अक्षर्या देतो. चालेल?"

गारुड्याने ते आनंदाने मान्य केले. ताडपन्नासह पेटी पंडिताच्या हवाली करून तो निघून गेला. पंडित ताबडतोब राजाकडे जायला

निघताना. राजधानीत वाचून एवढा तो एका वर्मगाळेत झुतरला.

या घटी एक चोर पारिताच्या सोलीत चुकला. पंडित आरामात घोरत पडलेला पाहून चोराने हळूच पेटी खुचडून पाहिली, ती तो अक्षर्यांनी अक्षर्यात भरलेली! पेटी घेऊन तो तिथून पळून ताम्र सावली, तेव्हा शिपायांनी तात्ता पकडले. त्याही पेटी खुचडून पाहिली. ताम्रा एक माणसाचे वारलेले भतक त्यात आढळले. अक्षर्यांनी त्यातून रक्त टपकत होते. ते शिरदुबेहूब राजकुमाराच्या घेण्यागारचे होते! शिपाई पेटी व चोराला चरोबर घेऊन राजाकडे गेले.

मद्यन्या वरळत राधव कुसुमपुरला पोचला. तेराव्याचे धर्म असदी काटकुळे झालेले पाहून त्याला धम आघवे वाटले.

द्वैरांनी राजवला म्हणाला, "बरा वेळेवर घेऊन पोचलास बघ! राजपुत्राला बरा करणारा नगरमणी माग्याजवळ आहे. अन् त्यासाठी आवश्यक ते भेंब पडण्यासाठी आवश्यक तो ताडपन्ना ही आहेत माग्याजवळ. त्यांचा भुषण फल अर्ध राज्य मिळवून घे. सोही पेटी तुझ्या-बरोबर राख घ्यायला!"

द्वैरांनी आणि राजव राजाला घेतले. राजा सावर त्यांचा घेऊन राजपुत्राला जवळ गेला. द्वैराच्याने राजकुमाराच्या शरीरातला जागृत्याचा तपरी केला अन् भेंबपडनही केले. पण जवळमात राजपुत्राने शीर अचूक झाले.

ब्रिचाराचा केवळ वडच काप ते झुरले. अन् त्यातून रक्त वाहू लागले.

आपल्या पुत्राचा अपरधा पाहून राजा एकदम भडकला. तेराव्याले राजाचा झोड शान्त केला अन् म्हटले, "चिन्ता नका करू महा-राज! मण्याचा प्रभाव फार तीव्र असतो. मंदुला ती तांबडा सहन होत नाही, म्हणून मी मन्त्रप्रभाकने शीर छेदाप्रामुन निराळ केलेय. बाळा धडावर भुषण केला आहेल."

इत्यस्ता ब्रिचार् त्या चोराला तेथे घेऊन गेले अन् त्याची राबाला घात कुसुम पंचम केस. राजा पेटी खुचडणार, इत्यांत राधव ओरडला, "ती पेटी तर माझी आहे!" इत्यांत पुढे झेवून त्याने ती खुचडली. त्याच्या सरी वस्तू

व्यवस्थित त्यात होत्या! राक्षस वस्तूंकडे मोठ्या प्रेमाने पहात असतानाच राजकुमार सजीव होऊन उठून बसला.

आपल्या पिण्याकडे पहात राजपुत्राने विचारले, "मला काय झालेय बाबा? माझ्या शरीरात अचानक इतकी खूप शक्ती कशी आली?"

राजाच्या आनन्दाला सोसा झुरली नाही, वचनाप्रमाणे त्याने तावडतोड बैराग्याला अर्धे राज्य देऊ केले. बैराग्याने राक्षसला अर्पण केले.

परन्तु राजाला विनवपूर्वक प्रणाम करत राक्षस म्हणाला, "महाराज, माझ्यात राजा बनायची योग्यता नाही, मी जसा आहे, तसाच राहू या मना! राज्यभार आपला आपणच सांभाळावा!"

राजाने बैराग्याकडे पाहिले; तेव्हा बैरागी त्याला म्हणाला, "महाराज, आपण पेटी अश्वपत्नी मारून द्या अन् आवश्यक संरक्षण देऊन वाला त्याच्या गावी पाठवून द्या म्हणजे पुढे."

बैराग्याचे हे शोणणे ऐकून राक्षस मानून म्हणाला, "स्वामीजी, पण आपणाकडून आवश्यक ते व्यवहारज्ञान मिळवल्याशिवाय कसा जाऊ भी?"

बैरागी राक्षस हात म्हणाला, "अरे व्यवहारज्ञान काही शिकून नसतं मिळत, भलेपणा मर्बादेबाहेर जात असेल, तर व्यवहारज्ञान मिळत नाही. म्हणजे याचा अर्थ असा की, तुझ्यात व्यवहारज्ञान येणारच नाही कधी! आता तुला शूद्र घन अनुक्रमच राजाकडून प्राप्त झालेय, ज्या गुरूल्लेचं तुझ्यावर प्रेम आहे, तिला बारपूर व्यवहारज्ञान आहे. तू फक्त आपला तिच्याशी विवाह करून घे अन् तों म्हणेल त्याप्रमाणे वागत जा, तुजं रक्षण करत करतच मी असा काटक्या आणि अक्षत झालोय. भविष्यात सावध रहा, पण पुन्हा माझी गरज पडणार नाही यासाठी जागरूक रहा."

राक्षसला बोलाकळून चुकले की विषेकहीन भलेपणामुळे आपण स्वामीजींचा वास दिता आहे, यानंतर मात्र त्याने बैराग्याने सांगितल्या प्रमाणेच जीवनयापन केले.

बहुरूपा वसुन्धरा

आदि वानर

१०८० मध्ये भारतातूनच पर्व एक विशेष प्रकारचा तेंगूर सापडला. हा आकारमानात अगूत, सारखे भोपडे झुकवेल्या होती. अनेक वेळेही गोलगोल व मोठे असल्याने जयमव, लोक त्याला एक प्रकारची खार समजले. पण तो एक आदि वानर आहे. याच्या हातांना अंगठा असतो. त्यामुळे झाडाच्या साल आली नव्हतेने किडे पकडून तो खाऊ शकतो. पण या किडवाशिवाय अन्य काहीच तो खात नसल्याने हो जात नामशेष होण्याची भीती आहे.

गिधाडांची सहनशक्ती

अमेरिकेत आढळणाऱ्या 'एव्हरलॉर्ड कॅरस' नावाच्या गिधाडांचे वाड अहेगो गेलगाय. शेंवांसहस्या आपल्या कवचातून बाहेर पडलेली योगनगायच फक्त तो खमू शकतार. नावदार असलेली त्यांची चोच तशी चांगली बळकट असते. पण मातडीतकडे झपलेच कवच असे हाकलून घेव या चोचीचा कळरीही मुपयोग होऊ शकत नाही. त्यामुळे गिधाडांना मोठ्या वीराने वाट पहाय लागते जेव्हा, गौणगाय बाहेर पडल्यानंतरच अटपट पळून, गिधाड ती भुचबुन साकून टाकते.

मुरळासारखी बाळवी

कागद व लाकूड पीकवत खाणारी पांढरी बाळवी तुम्ही पाहिलीच वसेल. निरवून पाहिले तर ती बाळवी गुप्यासारखी शिराळून लुन लुन जातार ती दिवसे हे पुष्कळच खालात डेटत. मोठमोठी चमळे खवण्याने ही बाळवी जमिनीलाही रडते. पुरेसे मोठे प्राण्यावर हे विडे पंम पसरून उडून जातार, त्यांची जोडी जमलो की ते जोरपे आपले मित्रांनी समारंजनवते, ही पांढरी बाळवी अगस्त सर्वत्र आढळते.

